

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre kor. 20.—

Félévre > 10.—

Negyedévre > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, november hó 6. ⊙—

Krónika.

Dreadnoughtok — raktárra.

— nov. 4.

Amerikából, a gondolatszörnyetegek hazájából megint szörnyeteg gondolat hire érkezik. Az aczéltöröst, amely hét milliárddal dolgozik, de ha szükség van rá, hát hamarosan elő tud teremteni még másik hét milliárdot is, most egy olyan altröszön, vagy alosztályon vagy micsodán töri a fejét, amelyik en gros gyártaná a hadihajókat; raktárba készítené a dreadnoughtokat. Nagy páncélosok, azután czirkálóhajók, azután torpedónaszádok mind kaphatók lesznek az aczéltörösnél, de kaphatók lesznek a hozzájuk való ágyuk és egyéb hadifelszerelés is, úgy mint például az ember a trafikban nemcsak szivart kap, hanem hozzávaló szipkát meg a gyujtót is megkaphatja.

Ez a gondolat, amint már előbb is mondtam, valószínűságon szörnyeteg. Mert a háboru üzleti lehetőségét könnyíti meg rettenetesen és Montecuccoli osztrák nehézségű mondását kurtítja át amerikai praktikummal. Ezentul a háboruhoz többé már nem is »pénz, pénz és pénz« lesz szükséges, hanem csupán csak: »pénz«. Aki fizet, tüstént megkapja a háboru legjobb, legmodernebb eszközeit, a hadakozás és embergyilkolás legkitünőbb szerszámait.

Mert teszem fel azt, ha Olaszországnak hirtelelenül szüksége támad egy dreadnoughtra, egyszerűen csak elmegy Pierpont Morganhoz és megmondja, hogy mit akar venni. Az öreg Morgan erre rámondul a boltjában valamelyik »vizes nyóczására«, hogy:

— Morganic, menj le hamar a raktárba és hozz fel gyorsan egy gfh numerás dreadnoughtot.

És az inas leszalad a raktárba és az öreg Morgan megszámitja, mit tudom én, — harmincz millióért a dreadnoughtot Olaszországnak, becsomagolja, blokkot meg fényképnagyításra szóló utalványt ad melléje s az üzlet meg a háboru készen van. A népektől pedig el van vonva a háboru megnehezítésének még az a nyomorúságos kis lehetősége is, hogy a sorsintézőknek eddig legalább háromszor kellett lenyuzni róluk a pénzt, a pénzt és megint a pénzt. Most egyszerre is lenyuztatják, mert az aczéltöröst nagyon kuláns és a jobb vevőknek szívesen ad hitelbe is.

Igaz, hogy a népnuzásról most felállított tan-tételelem veszedelmes ellentmondásban van a rattler farkának a megkurtításáról szóló ismeretes anekdó-

tával, de még igazabb, sőt kétségtelenül igaz, hogy az aczéltöröst igazgatótanácsa sokkal jobb üzletemberekből van összetéve, mint a hágai békekonferencia. Az ő számításuk alighanem biztosabb és reálisabb, mint a hágaiaké. És ha már egyszer *ők* raktárba mernek gyártani hadi felszerelést, akkor a háboru sorsa is biztosítva van legalább száz esztendőre. Mert Morganék nem számítanak száz esztendőn alul, a hágai békebiróság ellenben még a Rozsesztvenszki által meglövődözött hulli halászok dolgában is csak nagy tanakodások után tudott igazságot tenni.

Szörnyű nagy hatalmasság a pénz, — ezt a közhelylyé kopott, tehát már hatástalanul emlegetett frázist aranyozza, azaz hogy aczélozza meg újra az aczéltöröst szándékba vett vállalkozása. Olyan szörnyű nagy hatalmasság, hogy vele lehet csak háborut viselni, de olyan még szörnyűbb nagy hatalmasság, hogy vele a háborut nemcsak viselni, hanem esetleg előidézni is lehet. Mert azt csak nem gondolja senki, hogy Morganék valami afféle ügyetlen érzékelők, mint a kecskeméti csizmadia volt, aki pénzhamisításra adta a fejét, de azután hamar abbahagyta ezt a mesterséget, mert minden egyes hamis négykrajczáros ötbe került neki magának. Nem, Morganék kitünő üzletemberek és ha új áru gyártását határozzák el, ezt nem teszik anélkül, hogy a nouveautéjuknak a kellő piacot is ne teremtsék meg.

Nekik ezentul érdekük lesz a háboru és ha érdekük lesz, akkor valószínűságon hamisítatlan yankee-önzéssel majd gondoskodnak is arról, hogy legyen háboru. És tudjátok-e, hogy mit jelent az, amikor Morgan azt mondja, hogy »hét milliárd«? Ez a pénzleviathán másfélszerese annak a hadisarcznak, amit Franciaország fizetett Szedánért Németországnak és aminek Németország a páratlan gazdasági és önértelbeli felvirágzását köszönheti. Ezzel az összeggel, — milyen nevetségesen kicsiny szó itt már az összeg! — amely azonban esetleg a francia hadisarcz háromszorosára is felemelkedhetik, ezzel a pénzmonstrummal tehát sokkal véresebb és emberpusztítóbb világfelfordulást lehet felidézni, mint aminő a tizenkilencedik század második felének a legsúlyosabb háboruja volt, ezzel a pénzzel össze lehet veszíteni egymással minden tetszés szerint való két nagy hatalmasságot.

Mi több: ezzel a pénzzel még többet is lehet cselekedni. Még lehet vele akadályozni mindenféle olyan háborut, amit valamely hatalmasságoknak a Morganféle dreadnoughtok nélkül jutna eszébe megvívni. Mert

az ágyu és a hadihajó ám csak az igazán bojkottálhatatlan áru. A hust is nehéz bojkottálni, mert a mai világnak csaknem olyan szüksége van rá, mint a puska porra, de tegyük fel például a következő esetet. Végre csakugyan elérkezik az a nap, amelyen Anglia és Németország le akarnak számolni egymással a tengeren való uralomért. A német hadihajók kifutnak Kielből, az angol flotta Plymouthból és az Északi-tengeren, valahol Helgoland fölött csatasorba állnak. Már szinte megkezdik a tüzelést is, amikor egyszerre csak megjelenik nyugat felől a hatalmas harmadik, Morgan a dreadnoughtjaival és szépen körülveszi részben az angol flottát, részben a német hajóhadat és azt mondja nekik: »Hohó, tiszteletreméltó gentlemanek! Egy kis hiba van a számításukban, mert önök itt addig nem fognak verekedni, amíg meg nem veszik az én dreadnoughtjaimat. Ezekkel szabad, ezek nélkül nem lehet«.

Mi lesz akkor?

Persze, fantasztikus szélsőségnek látszhatik most ennek az eshetőségnek még csak a feltevése is. Valami Verne vagy Jókai írta regénybe illő lehetetlenségnek. Csakhogy egyrészt hét milliárd olyan fantasztikusan nagy összeg, hogy csakugyan utat nyit minden elképzelésnek, másrészt pedig az amerikai tőke olyan józan, hogy még a hétezer millió, amihez a Dárius kincse csak diurnista-fizetés, sem képes fantasztikumokra ragadni el. És így eshetik meg azután, hogy az üzleti józanság egyszer csak valóra váltja azt, amit a szédülő fantázia maga is szégyenkezve, lehetetlennek vall. Nem is az első eset volna.

Arne.

Reggel.

Most minden ház terített fehér asztal,
üdén kaczagnak a hálószoabák.

A lomha párnák ránczait a lányok
királyfiakkal telialmodák.

A színes szőnyegen mezitlen lábak,
lecsuszva batisztholmik, mint a hó.
S a frissen ébredt emberek szívébe
belézümmög a kedves kandalló.

A tiszta fehérbóbitás cseléd
dalol s asztalt terít a nagy szobában.
Ezüstcsészék és apró kanalak
állnak sorba piros keze nyomában.

Párolgó kávék és kövér tejek
himbálóznak az ajkak bágyadt szélén...
Ó Istenem, most reggel van megint,
csak én állok az éjtszakában. Én... én!...

Somlyó Zoltán.

Egy test, egy lélek.

— Dráma 3 felvonásban. —

Írta: KÓBOR TAMÁS.

I. felvonás. *Orbák* építész tizenhét év óta él a feleségével, imádják egymást, az asszony valósággal »Egy test, egy lélek« az urával, annyira egy vele, hogy már nem is érdekli a férjét, aki más nők után futkos, hogy kielégítse érzelmi vágyait. Az asszonnak persze sejtelve sincs a férje hűtlenségéről, betegségnek tulajdonítja a hidegségét és visszautasítja a szerelmes *Gáspár* doktort, aki szívesen beállna a még mindig szép asszony vigasztalójának. A házaspár titkát megsejti *Orbák* unokaöccsének, *Czobor* tanárnak a menyasszonya, *Emma*, és elhatározza, hogy segíteni fog a bajukon. A kettőjük közt lefolyó jelenet az első felvonás vége, amelyet itt közlünk:

8. Jelenet.

EMMA, ORBÁK.

EMMA: Maradjon, bácsi!

ORBÁK: Ncs?

EMMA: Valamit kérdeznék.

ORBÁK: Tessék. Noha nem kérdezhet semmit, amire a feleletet nem én kapnám meg magától.

EMMA: Ha így beszél, akkor nem merek!

ORBÁK: Hát csak bátran, kis menyasszony. Tudhatja, hogy tőlem nem kell félnie!

EMMA: Igen, maga jó ember és ezért... (*Hirtelen kitérve.*) Ugy-e az imént, az a barátja... Maga önmagáról beszélt?

ORBÁK (*megrettenve*): Maga beteg!

EMMA: Ne tagadja, ne akarjon lerázni, ez a maga élete, ez a maga szenvedése és úgy sajnálom magát.

ORBÁK: Édes Emma, ha így gondolja, akkor köszönöm a sajnálatát. Ugy sem bizonyíthatom be, hogy téved, hát köszönöm. Sőt nagyon köszönöm. És most menjen tenniszezni, a vőlegénye nagyon unatkozik Zsuzsikával.

EMMA: Ne küldjön el, ne nézzen gyerekeknek. Az ön állapota szörnyű lehet... Egy olyan érző, jó ember...

ORBÁK: Tulságosan biztosra veszi, hogy rólam volt szó.

EMMA: Igen.

ORBÁK: Ha úgy is volna, rajtam nem lehet segíteni.

EMMA: Talán igen. Ugy érzem, hogy kell segíteni magán. Az egész idő alatt folyton azzal küzdöttem, de az engedelmével nélkül nem merem megtenni.

ORBÁK: Mit?

EMMA: Amiről érzem, hogy segíthet magán. Hiszen ő is olyan nemes és olyan jó asszony.

ORBÁK: A feleségem?

EMMA: Igen. És ha csak sejtene is...

ORBÁK: Csak nem akarja megmondani neki?

EMMA: Erre gondoltam.

ORBÁK: Hát ide hallgasson, édes Emma. Én igazán jó ember vagyok s magát különösen nagyrabecsülöm. De ha a feleségemnek csak egy távoli célzást mer koczkáztatni, akkor én igen komisz ember leszek, különösen maga iránt.

EMMA: Ne haragudjék, édes bácsi, én jót akarok magukkal és hátha téved? Hátha ő csakugyan tudna változtatni a helyzeten, ha megismeri.

ORBÁK: Hallotta, hogy megtiltottam a beavatkozást! Minden elviselhető nekem, míg ő nem tud semmit. Mindennek vége, hacsak sejti is.

EMMA: Nem hiszem. Én még csak menyasszony vagyok, de tudom, hogy ha Oszkár az uram lesz s valami baját rejtegeti előttem, ha jóságból is, akkor nem lesz nyugtom s ha a legszörnyűbbet mondja is, boldog leszek, ha akármibe kerül és segiténék rajta. S Aranka is van legalább olyan jó, mint én és szereti magát jobban, mint...

ORBÁK: Ezt maga nem érti, Emmuska! Ahhoz asszonynak kell lenni, hogy értse és nem menyasszonynak.

EMMA: Mindig ez az érthetetlen megkülönböztetés leány és asszony között. Hát mint asszony nem leszek ugyanaz az ember, aki voltam, mint leány? Ne higgye, hogy a tudatlanságom kérdezteti ezt. Tudom, mi az, asszonynak lenni! De nem hiszem, nem lehet igaz, hogy az a szörnyűség, melytől félek s olykor undorodom, megváltoztatná a leány lelkét, jellemét. Ezt maguk férfiak fogták rá, nem tudom miért.

ORBÁK: Emmácska, ne akarjon velem vitatkozni. Nem tudom, mennyire szereti Oszkárt, nem tudom, milyen a temperamentuma, de meg fogja látni, hogy a házasság valóban átgyurja a nő karakterét, legalább azokban a dolgokban, mik a szerelemmel függnek össze, s ha az átalakulás megkezdődött, akkor minden összefügg a szerelemmel. Ezt most higgye el nekem, s ne avatkozzék az én dolgomba! Aranka az életét adná oda értem, mert szeretem, de ezer életet oltana ki, ha azokra csak féltékenykedne. Nemcsak ő, hanem minden tisztességes asszony, — s megkövetelni tőle, hogy barátokozzék meg azzal a gondolattal, hogy az ingert, melyet csakis ő gyakorolt rám, most csakis ő nem gyakorolja, — eh, hiszen nem kell éppen hiunak lenni, hogy az ilyesmi földig megalázza az önérzetét.

EMMA: Küzdene érte, hogy újból meghódítsa s ezért szívesen meg is alázkodnék.

ORBÁK: Nem képes rá s ha képes volna: nem engedném, hogy értem szenvedjen.

EMMA: De gondolja meg, így is minden kiderülhet. Egy véletlen, egy ellensége, és készületlenül érné...

ORBÁK: Ez igaz. Lássá, az a legnagyobb bajom, ez az aggodalom. Ha megtudná, ha nem eléggé vigyáznék! Ezzel küzdök életre-halálra.

EMMA: Ezért volna jó, ha úgy tudná meg, ahogy én gondolom; ha tőlem tudná meg.

ORBÁK: Így vagy amúgy, — katasztrófa volna. S ha végül mindennek napfényre kell jutnia, legyén minél később! Ebben benne van a hála reménye is, hogy talán soha!

EMMA: Hát végig akarja folytatni ezt az életet?

ORBÁK: Már nem tart soká. Öregek leszünk mind a ketten s meg vagyok mentve. Csak azt az átkozott néhány évet, ami még az ifjúságé, kell kihuzni.

EMMA: Ne beszéljen így. Higgye el, annyi jósággal és szerelemmel, ha egy kicsit vagy nagyon iparkodik s megmondaná, hogy Arankának hogyan kell viselkednie, vagy belenyugodna Aranka, vagy meggyógyulna maga...

ORBÁK: Most már, gyermekem, eleget beszélünk erről a dologról. S mivel olyan jó és kedves volt hozzám s annyira segíteni akart rajtam, viszonzásul hadd közöljek magával egy titkot, melynek nagyon meg fog örülni.

EMMA: Én?

ORBÁK: Legalább azt hiszem, nagyon meg fog örülni, ha hallja, hogy az a barátom, akiről beszéltem s aki miatt engem sajnált, még sem én vagyok.

EMMA: Hát ki?

ORBÁK: Meghalt: már régen meghalt! Én még fiatal ember voltam, mikor ő már meghalt s így rajtam nincs mit segíteni. — Mi — én és Aranka — roppant boldogok vagyunk; én nem is tudnék más nőre nézni, még magára sem, pedig maga nagyon szép leány és maga a sógornóm is. Ugy-e nem talált volna benne semmi különöset, ha megcsókoltam volna s még sem csókoltam meg.

EMMA: Nem maga az?

ORBÁK: Bizonyítsak? Hát mivel bizonyíthatok? Keressen, kutasson, ki tud-e valamit sütni rám? Tudnak-e rólam pletykát? Kérdezze ki Arankát. Van-e köztünk még csak árnyéka is a bajnak? Hallgassa ki Gáspár doktort, aki barátunk is, háziorvosunk is, hogy ki nem nevetné-e, ha ezt kérdi tőle. S végül becsületszavamat adom, érti? Becsületszavamat adom, hogy nem rólam volt szó! Most már csak elhiszi?

EMMA: Miért bizonygatja annyira, ha nem igaz?

ORBÁK: Makranczos kis nő maga, Emmácska! Mindenáron szerencsétlennek akar tudni, hogy megmentessen. Pedig maga még nem öreg néni, akiknek szenvedélyük a mások életébe való beleavatkozás. Hát mit akar? mit akar? Miért avatkozik dolgokba, amikhez semmi köze?

EMMA: Igaza van, de ha nem volna igazam nekem is, maga sem gorombáskodnék velem.

ORBÁK: Lássá, Emmácska, nincs nekem semmi bajom, nem rólam van szó. De nézzen ide. Itt egy ablak, rajta kárpit. Ott egy ajtó, rajta zár. Nyitva hagyom mind a kettőt s akárki bejöhét, benézhet. De ha leeresztem a kárpitot s valaki kívülről széthuzza, akkor, ha nem látott is semmit, vagy nekem nincs rejtegetni valóm, mégis indiszkrét. Ezért bocsásson meg, ha gorombának talált.

EMMA: Én tagja leszek a maga családjának és most sem lehetek idegen. Szeretettel vagyok maga iránt és sohasem huztam volna félre a kárpitját, ha maga föl nem lebentí.

ORBÁK: Már mondtam, megesküdtem rá, hogy nekem semmi bajom. Kérem, nézze, így összeteszem a kezemet: ne avatkozzék bele! Nem tudja, mit csinál!

EMMA (megfogja a kezét): Kérem, édes bácsi, kérem!

ORBÁK (kifejti kezét): Ne érintsen. Maradjon, ahol volt!

EMMA: Irtózik az érintésemtől?

ORBÁK: Maga szép, maga kedves! Milyen szép és milyen kedves! Ereszsen el!

EMMA: Mi lelte?

ORBÁK: Pardon! Semmi! (Czigarettára gyújt, hevesen szí belőle.) Így ni, kis lány, most menjünk.

EMMA: Arankát be kell várni!

ORBÁK: Hol marad ilyen soká? Nem szokott annyi időt a ruhaváltással tölteni.

EMMA: Czipót is kell váltania.

ORBÁK: Hát várjuk be és beszéljünk másról. — Hát készül az esküvőre?

EMMA: Minden készen van.

ORBÁK: És négy hét múlva! Négy hét múlva egyetlen nap be fogja váltani, amit az első csók ígért.

EMMA: Nekem nem ígért semmit! És lássa, bácsi, a maga esete... Hát jó, a barátja esete megerősített engem abban, hogy a házasságban ne az érzékiséget tekintsem, hanem...

ORBÁK: Ne az érzékiséget? Hát mit, kis lány?

EMMA: Hanem azt a szerelmet, mely a lelkünket összefűzi!

ORBÁK (*kaczag*): Ezért nem kell megházasodni! Kérdezze meg Oszkárt, mit szól hozzá?

EMMA: Ugyanigy gondolkodik!

ORBÁK: Ugyanigy? Hát ne higgyen neki! Vagy ha igazat mond, akkor ne menjen hozzá. A lelküket összefűzi? Hát Emma, maga ezt elhiszi magukról? Hát még nem csókolták meg egymást?

EMMA: Nem!

ORBÁK: Nem? És maguk szerelmesek? Maguk azt mondják, égnék, mikor meg sem csókolták egymást? Most értem, hogy maga nem érti, mihez szólt.

EMMA: Nem vagyok liba, bácsi! Tudom, miről van szó. Ezt a szenvedélyességet el fogom tűrni, mert elkerülhetetlen, de irtózom tőle és utálok. S nem tekinthetem a házasságban olyan szentnek, mikor látom, hogy a házasságon kívül milyen utálatos, aljas és bűnökbe kergető.

ORBÁK: Aljas? Bűnökbe kergető? Nem, kedvesem, ezt már nem vállalom. Ez a szenvedély a természet ura és parancsolója. Hát jól van, rólam van szó! Megcsalom a feleségemet, irtózom a feleségemtől, akinek örök hűséget ígértem. Aljas vagyok, mert megszegem, nyomorult vagyok, mert nem tudok ellentállani! De azért fent hordom a fejemet és nagyra tartom ezt a szenvedélyt, mint a vihart, ha elsodor is. Mi bűn van benne? Mi aljas van benne? Csak az, hogy tiltva van! Valamikor a biblia olvasása is tiltva volt, mert az egyház érdeke ellen volt. Most a szenvedély van tiltva, mert a házasság érdeke ellen van. Fognak egy nőt, odakötik egy emberhez és azt mondják: errefelé lobogj, mert gyermekeidnek apa kell. Ez igaz! S erre fogják az embert s ráolvassák: Te neked csak az iránt a nő iránt van fogékonyságod, aki másképp a mai társadalmi rendben nem juthat a maga vágyai kielégítéséhez. Ezt ki lehet mondani, de a vért nem változtatja vízzé, ez uralkodik az embereken, de mást nem érhet el, mint hogy az őstermészet álutakon, lopva, rejtve keres magának kielégülést. Ahogy a régi kereszténység Róma katakombáiban rendezkedett be s élt lenn az igazságnak és hazudta fönt a pogányságot, úgy a férfi ősi természete is a házasságnak színe alatt lop és csal, de meg nem adja magát. Én azért nem érzem magamat aljasnak! Nem vagyok én becsületes ember? Nem vagyok jó ember? Nem imádom-e a feleségemet azzal a lelki tisztasággal, melyet maga elégnék tart a házassághoz? A gyermekemet nem neveltem-e tisztességben? Mit akarnak tőlem? Hogy a vérem ilyen? Hogy deklaráltak valamit, amire a természet fittyet hány? Nem, kedvesem, a lelkem vérzik, hogy szegény nőmnek szenvednie kell, bajnak elismerem, de bűnnek, aljasságnak nem ismerhetem el a vérem lobogását, ez szent, mert minden élet forrása és minden akarat végcélja!

EMMA: Én nem ítélem magáról, én sajnálom magát... Bácsi... Nyugodjék meg.

ORBÁK: Milyen könnyű, milyen egyszerű rendet teremteni a jövőnek, egy pamlagon ülve, tiszta ábrándokat szöve, azzal az orv alaptudattal, hogy ami nem ideális, arról úgy sem kell szólni, mert megvan. Milyen egyszerű és becsületes a vőlegénytől, ha nem ismer mást, csak a szeretett menyasszonyt s nem veszi észre, hogy most éppen csak ez az egy eljövendő boldogság jelenti neki az általános szenvedélyességet. És maga, édesem, aki fél attól, amit a másik már alig vár, szintén a lelke tisztaságának vallja, ami pedig nem egyéb, mint félelem az ismeretlentől. (*Megfogja a kezét.*) Maguk még meg sem csókolták egymást?! Tegye meg! Hadd rakjon magában tüzet az az ember, s ha kisülne, hogy apagyilkos, maga akkor sem mondana le többé róla, mert akkor már a szenvedély parancsol magának!

EMMA: Istenem! Mi lelte? Nyugodjék meg!

ORBÁK: Most már nem ereszttem el. Bekandikált az ablakomba, most ám lásson! Mitől ijed meg? A szemem lobogásától? A szavam forrósága már a maga vérében is kering? Hogy mertél beleavatkozni a lelkem harczába? Hogy merte meglibegtetni előttem a maga szoknyácskáját? ... Menjen, fusson! Nem undorodik tőlem? Nem sérti a szemem kipattanó szikrája? ... Egy szép, egy gyönyörű, tüneményes leány. Itt van, sajnál, meg akar váltani és még nem ismeri a csókot... Hát mért bűn lángra lobbanni érted, mikor tényleg lángra lobbának? Hányszor szorult össze a szívem a gondolatra, hogy maga örökre el lesz zárva tőlem. Mindenki után futhatok, mert idegen, csak maga után nem, mert az egyetlen, aki után egy darab lelkemmel futnék.

EMMA: Most már engedjen el, ezt még az örülttől sem szabad hallgatnom.

ORBÁK: Elengedem. El akarom engedni, de nem bírom...

EMMA: Akkor...

ORBÁK: Igen, azt tegye, segítsen nekem, tépje ki a kezét erőszakkal, ezt a szép, erős kezét! (*Ajkához vonja.*) Kiáltson: akkor biztosan eleresztem!

EMMA: Imre!

ORBÁK: Emma, édes, kiáltson egyet! (*Magához öleli.*) Most... még van idő...

EMMA: Ereszszem el!

ORBÁK: Szakítsa ki magát... Hiszen a nő tudja magát védeni! (*Néhány pillanatig az arcába néz, aztán a szájához tapad. Emma vergődik, aztán zsibbadtan türi a hosszú csókot. Az ajtlónyílásra szétrebbennek ellenkező oldalra.*)

9. Jelenet.

ELŐBBIEK. ARANKA, MAJD OSZKÁR, ZSUZSIKA.

ARANKA (*bejön, át van öltözve*): Készen vagyok! (*Emmához.*) Hát te hogy nézel ki?

ORBÁK: Soká vártál!

EMMA: Megbocsátsz, én inkább haza mennék.

ARANKA: Rosszul vagy? (*Imréhez.*) És te is olyan... Mi történt?

ORBÁK: Mi?... Már meguntuk a várást. Nem csoda!

ZSUZSIKA: Jöttök már? Oszkár már türelmetlenkedett!

OSZKÁR: Csak nyugtalankodtam. Zsuzsikával az ember nem türelmetlenkedik.

ZSUZSIKA: Igen, mikor Emmáról beszéltünk.

EMMA: Rosszul vagyok, haza mennék.

ORBÁK: Mi baja?

EMMA: Majd elmulik! *(Halkan.)* Nem megyek Oszkárhoz!

ORBÁK *(ugyanugy)*: Emma!

OSZKÁR: Hát jó, menjünk!

EMMA *(ijedten)*: Maga maradjon! *(Elmegy.)*

OSZKÁR: Még sohasem láttam ilyen idegesnek!

(Függöny.)

Toll és tör.

— nov. 4.

ALIG EZER EMBER TUDTA EDDIG, hogy a készfizetések felvételének mi a lényege, közgazdasági jelentősége. Egyebet mondunk: alig ezer embernek volt sejtelve róla, hogy van egy ilyen szó s a szónak megfelelő fogalma. Most aztán egyszerre ettől a szótól lett hangos az ország. Mindenütt ezt a szót dadogják, arról vitáznak, kárát és hasznát fejtegetik, de még senki sem volt arra kíváncsi, hogy mit jelent az, amiről életre-halálra vitatkozik. Ennek a hirtelen keletkezett érdeklődésnek az a magyarázata, hogy a készfizetések felvétele máról holnapra politikai téma lett. Osztrák és magyar miniszterek összekülönböztek miatta, válság-kavarodások származtak körülötte, szóval kávéházi és kaszinói téma lett belőle. A politikai élet mostanában unalmas volt, tehát megfogták a témát. Nem érdekes, nem is nagyjelentőségű, sőt abszolút nem szenzációs. De nincs egyéb, így hát témának nagyon jó. Az ember minden reggel lesheti, hogy megbukik-e a kormány, találgathatja, hogy az osztrák vagy a magyar miniszterek maradnak-e fölül s ami a leglényegesebb, így politikusszámba mehet önmaga és kaszinói tagtársai előtt. A tájékozott ember szerepében tetszeleghetik, mert akármilyen keveset ért a kérdéshez, bizonyos lehet afelől, hogy mások még annyit sem értenek hozzá, tehát rajta sem kaphatják a tudatlanságon. Érthető, hogy az emberek szívesen ragadták meg az alkalmat arra, hogy ily olcsón és rizikó nélkül politizálhassanak. Minden egyéb drága mostanában s a nagy drágaság közepette az is valami, ha az ember ingyen szórakozik. Hogy azonban a készfizetések felvételéről is szóljunk, előre megállapíthatjuk, hogy nem sok hasznát látják a politizálók a készfizetéseknek. Mert szegények vagyunk s a szegényeknek tökéletesen mindegy, hogy az, ami nincsen, aranyban vagy papirosban nincsen.

AZ ORSZÁGOS KÉPZŐMŰVÉSZETI TANÁCSOT megreformálják. Hogy milyen lesz, senki sem tudja még, csak az bizonyos, hogy szervezetében nem marad meg olyannak, amilyen volt. Gróf Zichy János a művészek memorandumából megértette, hogy nekünk egy képzőművészeti tanácsunk volt — kontra képzőművészet. A tanács azt hitte, hogy az ő hivatása elfojtani a művészeteket. A működést nézve, ennek láttuk a tanács felfogását a maga rendeltetéséről. És ezt a hivatást oly pompásan töltötte be, mintha csakugyan a művészet fejlődésének megakasztására kapott volna megbízást. Molnár Viktor állam-

titkár néha-néha megmagyarázta az uraknak, hogy milyen hibásan fogják fel rendeltetésüket, de az urak a nehéz felfogásukat adták s úgy tettek, mintha nem tudták megérteni, holott pedig nem akarták megérteni a magyarázatot. Molnár Viktor végre is magukra hagyta őket s az államtitkár előkelő felfogására vall, hogy az urak nagyon jól érezték magukat akkor is, amikor Molnár Viktor szellemét nem érezték a közeliükben. Ugy látszik, hogy Zichy János mégis jobban rokonszenvez Molnár Viktor felfogásával, mint az urakéval s művészetet ezután nem a nehéz felfogású testülettel akar csinálni. S ebben benne van a tanács munkásságának kritikája: a magyar képzőművészet még nem oly erős, hogy elbirja a nagyon is emberi gyöngeségeket.

TITKOS MEGÁLLAPODÁSOKRÓL beszélnek, amelyeket a Wekerle- és a Beck-kormány kötöttek volna egymással. Wekerle beismeri, hogy volt ilyen titkos megállapodás, míg Kossuth azt jelentette ki, hogy neki nincs tudomása ilyen megállapodásról. A két nyilatkozat ellenkezik egymással, amiből azonban nem szabad azt következtetni, hogy a kettő közül csak az egyik lehet igaz. Ez esetben a két nyilatkozat közül egyik sem ellenkezik a valósággal, mert a két nyilatkozat nem ellenkezik egymással sem. Az ellentmondás csak látszólagos, de valójában ellentmondásról szó sem lehet. Kossuth azt mondja, hogy neki nincs tudomása ilyen titkos megállapodásról. Nos, éppen ez mutatja, hogy a megállapodás annyira titkos volt, hogy még Kossuth Ferencznek se hozták tudomására.

A VÁROSI GÁZGYÁRAT már üzembe lehetne helyezni, ha a gázgyártás csak személyi ügyek elintézésén múlna. Ezek a személyi ügyek már rendben lennének, mert Budapesten tömérdek a gázgyártáshoz nem érő ember, tehát könnyű volt olyan igazgatókat, aligazgatókat és igazgatósági tagokat fogni, akik a gázgyári dolgokhoz nem értenek. Ezek a laikusok már együtt lennének. Már megválasztották az aligazgatót is, aki a villamossági szakmából való, s akinek ilyenformán az az egyetlen jó oldala, hogy mellette még Heltai Ferencz is valóságos gázszakértő lesz. Ezt az új akvizíciót különben is Heltai Ferencznek köszönheti a főváros. Ripka ur, az új aligazgató ugyanis ellensége volt Heltainak. Támadta őt mindenfelé, kétségbevonva tudását, szakértelmét s Heltai ugy állott boszut a támadásokért, hogy maga mellé vette aligazgatónak. Boszunak ez ugyan nemes, de ha a gazométreket csak boszuval fogják fűteni, a főváros világitása ugyan fura lesz. Ettől különben nem kell tartani, mert Heltai Ferencz már beszerezte külföldön a gázgyár tíz évi szén-szükségletét. Ez az üzlet csaknem kétszáz millió koronára rug s Heltai Ferencz ekkora üzletnél nem tartotta szükségesnek a nyilvános árlejtést. Hisz csak a főváros pénzéről van szó! Akik pedig ebből az üzletből azt a gyanút merítenék, hogy a gázgyár körül nem takarékoskodnak, azoknak megnyugtatóra szolgáljon, hogy a főváros a gázgyár tizenöt igazgatósági tagjának fejenként csak ezeröttszáz korona évi tiszteletdíjat állapított meg. Hát nem a takarékoság netovábbja ez? Ezzel a takarékosággal nagyra is vannak, de arról szó sem esik, hogy a szén-szükségletet mennyivel olcsóbban lehetett volna beszerezni nyilvános árlejtés útján. Lenne tehát már szenünk, van már igazgatónk, aligazgatónk és tizenöt igazgatósági tagunk. Szóval minden van már, csak gázgyárunk nincs még. Előbb a személyi kérdéseket intézték el, de közben elfelejtkeztek arról, hogy a gyár-ügyet is rendezni kellene. Mert gyár nélkül gázt gyártani még oly kiváló szakemberek sem tudnak, amilyenek Heltai és Ripka. Fontosnak látszott, hogy előbb az állások töltsenek be.

Kóbor Tamás.

A gyár ráér azután is. És a gyár valóban ráér. Ezt abból következtetjük, hogy ma, november elején még a vételár dolgában sincs megállapodás, holott a fővárosnak már január elsején kellene átvenni a gyárat. Egyelőre még milliós differenciákról van szó, de az igazgató urak majd elrendezik a dolgot. Mert mulatságos lenne, hogy ők gázgyári igazgatók s nincs gyár, amit igazgassanak. Kómikum lenne, hogy ők már huzzák a fizetést, de a városi gázgyár még nagyon is problematikus. Legyünk nyugodtak: a két igazgatóhoz majd csak megcsinálják a gyárat is.

OROSZLÁNOK.

— Jelenet az afrikai sivatagban. —

AZ EGYIK OROSLÁN: Hallotta?

A MÁSIK OROSLÁN: Mit?

AZ EGYIK: Budapesten új állatkert épül s oroszlánt keresnek.

A MÁSIK: És a feltételek?

AZ EGYIK: Teljes ellátás, télen fűtés és sötétítés, étkezés kétszer naponta és a nézőknek tilos az állatot piszkálni.

A MÁSIK: És mi a kötelesség?

AZ EGYIK: Naponta többszöri bögés. Hajnali bögés a gyorsvonatoknak, amelyek arra robognak, déli bögés a Wampetics felé és nyáron esti bögés az amerikai parknak.

A MÁSIK: Egyéb nincs?

AZ EGYIK: Modellt kell feküdni festőknek.

A MÁSIK: Az nem jó.

AZ EGYIK: De jó. Én egyszer felnyaltam Stockholmban egy festőnek az egész olaját. Nagyon jó volt. Elősegíti az cmészést.

A MÁSIK: S ezenkívül?

AZ EGYIK: Fel-alá kell járni a ketreczben, hogy az iskolásgyerekek megszámlálhassák a lábunkat.

A MÁSIK: S a szomszédság?

AZ EGYIK: Elég jó. Balról lakik egy öreg, fekete, savanyuszagú puma, aki már egészen fásult, Akela, a farkas, külön ketreczben van és a Bandarlogok egy »majom-éden« című házban ropogatják a diót és a bolhákat.

A MÁSIK: Maga honnan tudja mindezt olyan pontosan?

AZ EGYIK: Én már voltam Pesten. Rudyard Kiplingtől kaptam ajánlólevelet Hagenbeckhez, a híres állatkereskedőhöz. Ez szállított oda. De nem birtam a klimát.

A MÁSIK: Mi az a klima?

AZ EGYIK: Az az, hogy az örök vaspálczákkal piszkálják az embert. De máshol enyhébb a klima. Ott fapálczával piszkálják az embert.

A MÁSIK: Hát azt hiszi, pályázzam erre az állásra?

AZ EGYIK: Próbálja meg. Ugyan most azt hallom, hogy rossz az állatkert és léha elménczek, krokigyárosok és egyéb ilyen, az irodalmon kívül álló zurnalisztaviccelők olyasmiket írnak össze, hogy az állatkertben öreg gummicsövekből csinálják a kigyókat és régi női kalapokból a strucczot.

A MÁSIK: Nahát ilyen helyre nem melyek.

AZ EGYIK: És ez még semmi. De a régi állatkert orosz-lánját a szobrásziskolába szállították. És amikor haldoklott, a szobrász megrugta.

A MÁSIK: Nem, nem megyek oda.

(Egy fotografus megy arra.)

AZ EGYIK: Nézze csak... fotografus! Vágjunk barátságos pofát...

(Barátságos pofát vágnak.)

V—ő.

Kóbor Tamás ez ujság megalapítása óta a leg-szorosabb összeköttetésben áll vele; magamnak is egyik régi barátom, akire mindig tisztelettel és elfogult szeretettel tekintettem föl. Két oly ok, amely hipokrita felfogás szerint ellenkezne vele, hogy e helyen és e toll segítségével a közönség elé idézzem alakját. Én azonban úgy vallom, hogy éppen ez az ujság, amelynek olvasóközönsége sok tekintetben körötte, az ő gondolatrendszerében jegezesedett ki, amelynek éleit, lapjait ő kristályosította ki, amely előtt ő nyitotta meg az emberi látás és megértés számos új mesgyéit, kötelezve van rá, hogy Kóbor Tamás írói tevékenységét minden kinálkozó alkalomnál megvilágítsa, hogy nekünk, barátainak, akik az ő felfogásának svájci gárdáját alkotjuk, kötelességünk e sokszegletű, befelé szinesedő, mélységeiben becses belletristát és pszichológust úgy állítani a közönség elé, ahogy közvetlen közelből, a szeretet megértető fényénél, művei folytonos lelki glosszálásánál látjuk.

Kóbor Tamás írói arczát megrajzolni háládatlan feladat. Ezt az ábrázatot száz vonás alkotja, száz érdekes intarzia, telve fény- és színhatásokkal, amelyeknek érzékenysége vetekszik a szeizmográf idegességével, s amelyek ereje, keménysége, biztonsága a matézisben találja párját. Bármily oldalról tekintünk Kóbor Tamásra, mindig új, előkelő és jelentős lesz, mindig meg fog lepni, mindig le fog győzni. Skálája rendkívül széles, a croquistól a regényig minden műfajnak az ura, gyakran zsarnoka, aki rabjaira a hideg ész jogarával, a tehetség fensőbbiségével rakja rá a bilincseket. Néha munkái szinte félve lapulnak meg előtte, az írói készség, a mache, a kötelező hazugságok messzire menekülnek előle; a stílus, az expozíció, a forma a maguk rendeltetésére: a strukturára utalvák; a színek, a kiegyenlítő átmenetek, a stilizált megalkuvások, a metierbeli rutin sosem jönnek, nem jöhetnek gondolatai segítségére. Az eszme az egyetlen tényező, amely szabadra szállhat szembe vele, amely harcra provokálhatja, amely magát is nem egyszer meghajlásra készíti.

Írói karakterének ez csak egyik vonása. Gazdag palettája mellett felfogása taille-e is lebilincselő. Állandó nézőponthoz nem köti magát, nem oszlopon álló próféta; az élet rendszertelensége szerint föl- és alászáll, hegyeken, vizeken, tárgyakon, fogalmakon; megvilágító eszközei között ott látod a napsugarat, a gyertyafényt, a Röntgen-sugarat, a világitótornyot, a nagyítót és a békés méceszt. A tárgyat nem akarja összezuzni, a mézáros munkától irtózik. Egyenlő fegyverekkel küzd, egyenlő chance-ot ad a bírónak meg a vádlottnak. Ez emberivé teszi minden sorát, konciliánsná felfogását, nobilissá harczmodorát. Sőt, bizva erejében, ügyességében, igazában: sokszor gyengébb pozíciót foglal el, mint a szőnyegen lévő tárgy; ez teszi, hogy álláspontja gyakran idegenszerű és népszerűtlen, s hogy

tárgyi bizonyítékait csak gondolata szárnyalása segíti előre. Mégis öröm nézni, essayiben mint támad gyakran kutyakorbáccsal vagy parittyával az állig fegyverkezett ellenfélre, hogyan vet még minden filozófiai felsőbbséget, logikai előnyt, erkölcsi $2 \times 2 = 4$ -et, hogy támaszkodik tisztán a józan észre és az élet közvetlen tanulságaira.

Az emberek, a társadalom összezsugorodnak előtte. Mintegy a kanti iskolán fölnövekedve, a dolgokat úgy látja, amilyeneknek őket a sors igazában alkotta. Amit a kultúra, a tudás, a műveltség, a hazugság és a halandói felsőbbség rájuk kent, éles értelme meleg fényében leolvadnak róluk; félelmetes démonokból, rejtelmes karakterekből, bős fenevadakból kis cserebogarak, tarka lepkék lesznek, amelyeket gombostűre, nem nyársra kell huzni. De ő még tovább megy. Irtózik a kadávertől, a bonczolástól, a holt tömegektől; beéri vele, ha a maga kis diákjait meglecckézteti, a fejüket megmossa, aztán visszakergeti őket az élet padjába. Nem hisz a büntetésben és nem hisz a javulásban; művei így sohasé lesznek sem retrospektívek, sem a jövőbe látók; a jelennek ír, a jelent elemezi, abban látja a gondolkodás alfáját és omegáját. Így tehát sem olcsó következtetéseket leszűrni, sem irányokat megállapítani nem kíván, logikája szorosan kapcsolódik össze a közvetlen előtte lejátszódott jelenségekkel; a jövőt épp oly rejtelmesnek látja, mint a múltat.

Kóbor Tamás pszichológiája és filozófiája ezeken az egyszerű és mégis százpillérű tényezőkön épül föl. Lélekösmerése pontos, hideg és mindig offenzív; az emberi hibák jobban érdeklik, mint az erények, anélkül, hogy ezért pandurrá vagy ügyészszé válna. Sőt: a törvénykönyvekbe, hagyományokba bujtatott igazságot csakugy lenézi, mint bármely más emberi csinálmányt, amelyet nem a meggyőződés, hanem a szükség-szerűség hozott a napvilágra. Minden során keresztülvilágít a tudat, hogy az emberi fogyatékoságok a földi lét elkerülhetetlen tartozékai, s a büntetendő nem az, hogy hibáink vannak, hanem az, hogy eltitkolni próbáljuk őket. Ahol álarcokat lát, azokat letépi; ahol az élet a maga ridegségével, kicsiségével, nyomoruságával ránéz, ott megáll, majd gyors lendülettel a megértés legmagasabb szférájába emelkedik. Botlásokat, tévedéseket, rejtett tragikumokat ma senki úgy megmagyarázni, elemezni, raffinálni nem tud, mint ő.

Filozófiája kísérőtársa pszichológiájának. Bár, úgy tudom, ifju korában rajongott Kantért és Fichtet, Spinozát, Hegelt keresztül-kasul látja, gondolkodását semmiféle rendszerbe nem kényszeríti. Minden egyes esetet individualizálni szeret; innét van, hogy száz és száz oldalról tudja a tényeket megítélni. Cikkeit olvasva, a közönség sohasem sejtje a végső következtetést. Kóbor Tamás tárgyában nem lát bizonyítékokat vezető teóriái helyességei mellett; ellenkezőleg: világ-felfogásának kell alkalmazkodnia a milieu, a társadalom alkotta karakterhez. Ezáltal filozófiája emberbarátivá lesz, az élet melegét jelenti. Világnézete sem áll paragrafusokból, döntvényekből; spiritualizmus és

szenzualizmus tarkán váltakoznak benne, anélkül, hogy egyik a másik határát sértené. Munkáiban így, akárcsak Gogolnál, rengeteg emberi karakter halmozódik össze, amelyeknek nem árt, hogy egy részét ő teremtette meg, az ő látása, nézlete, akarata segítette talpra, amelyek — ködös országból kerülve ki — magukon viselik alkotójuk kezennyomatát. Ilyenkor úgy tetszik, mintha a materializmusnak volna a szobrása, aki az értelmet, az eszméket a tapasztalatok, a tények vésőjével faragja ki. És ahogy az értelmet, a jellemet, a lelket ki tudja venni az emberekből, ahogy e tényezőket a testtől függetlenül új életre kelti, az őket megillető attributumokkal rakja teli és a maguk által is alig sejtett vonásokat kifejleszti, kifejeztesíti: ez írói működésének egyik legérdekesebb vonása. Ebben nagy ő, a megkezdett vonal továbbrajzolásában, érthetővé tevésében, romok kiépítésében, a kabátnak a gombhoz való varrásában. Nincs az az elromlott emberi szerkezet, amelynek a gépezetét ki ne tudná javítani, nincs az a zár, amelyhez kulcsot ne tudna csinálni. Egy jel, egy szó elég, hogy a chifre-et kibetűzze.

Kóbor Tamás írói eszközei, amily nagyszámúak, épp olyan egyszerűek. Gondolkodása világos, közvetlen, szintugy a stilusa. Nagy fogalom-bősége van, kiváló rezümirozóképessége, éles képei, kalapácsokként kopogó szavai, amelyek keményen szögeznek le a gondolatok egyes etappe-jait. Írásaiban az olvasónak minden fajtájával és mindenféle szellemi fokával számol, anélkül, hogy bármelyiknek is konczessziót tenne. Sőt, a várható ellentmondásokkal számolva, gyakran elhagyja az arénát, hirtelen a nézőtérre csap fel banderillerónak s az olvasóba szurja a szalagot. Éppen ezért munkáinak nincs, hála Isten, ugynevezett népszerűségük. A nézőt lenyűgözi a szerző nyugodt fölénye, maró gunyja, fürkésző tekintete; az embernek gyakran eszébe jut az egykori pap, aki a szószékről azt ígérte, hogy a krumplitolvajoknak most menten a fejéhez csapja a bibliát, mire az egész eklézsia a pad alá bujt. De Kóbor Tamás ironiája nemcsak a tárgyat, az olvasót, hanem magát az író is állandóan követi. Ez teszi higgadtá, fegyelmzetté, ez óvja a túlzástól, a hevüléstől, épp úgy, mint az elhidegüléstől. Minden betűjén meglátszik az ön-guny ellenőrzése és szatirikus vénája még a szatírának magának is határt tud szabni.

Ime, azt mondtam: háládatlan dolog Kóbor Tamás írói arczképét megrajzolni, s ha egyebet nem, ezt cikkemmel be is bizonyítottam. Mert ahogy elemezem az érdekes fejet, egyre több és több glosszát kívánó vonás tolul elém. Itt állnak a regényei, a novellái, politikai cikkei, apró jellemképei, tárczái, a velők kapcsolatos írói és pszichológiai motívumok, itt látom színházi essay-it, croquis-jait, itt őt magát, mint embert: csupa eleven kérdés, amely végigvezet az irodalom, a filozófia, a társadalomtudomány, az analízis száz és száz berkén, ugarán. És befejezésül itt volna az első szindarabja, amely e héten kerül színre a Magyar Színházban.

E sok kérdést nem bírja el egy cikkecske dióhéjból készült csónakja. Kóbor Tamás irodalmi jelentő-

ségét és helyét a magyar társadalomban, nem lehet-
genreszerűen méltatni. Egyébként is az író, aki tevé-
kenységével foglalkozik, deprimálódik, mikor látja, mily
kevés színt és találó vonást tud elfogni abból a fluidum-
ból, amely tarkán, a hegyi patakok erejével és illatával
fut át könyvein, tanulmányain, s amely bár szorosán
az életből fakad, mégis magának az életnek oly gyakran
tudott új hangulatot, zománczot, értéket adni. Higy-
jük, hogy ez az oka, amiért eddig kimerítő essay-ünk
nincs Kóbor Tamásról és várjuk az időt, amikor ő is
csöndesebb lesz és ellenségei közelebb merészkednek
hozzája. Mert ő is azok közé fog tartozni, akiknek alak-
ját a gyűlölet, az irigység torzító tükrében fogjuk
legtisztábban látni, akiknek nagyságát és erejét az
ellenfelei dühén, tehetetlen tombolásán mérhetjük meg
legpontosabban, akár az espadáét a bika tajtékján.

Syrion.

Barokk táj.

Beültetnék egy barokk ligetbe
Márványszobornak alkonyat előtt,
Ha álmosan dereng az est szigetje
S a nárciszok nagy karcsu kelyhe rőt;

S hol karcsu dámák ülnek a teraszon
És fuvolázva hulyg az estbe Pán:
Te trónolj, mint egy antik istenasszony
Márványod pompázó talapatán.

Turóci József.

Egy ujdonsült férj naplójából.

Irta: NANSEN PÉTER.

(3)

A Jeremiás-családdal való ismeretségünket Habakuk
kisasszony társas hajlamainak köszönhetjük. A höl-
gyek egy nap odakünn az országuton találkoztak s fél-
óra múltán már a legbensőségesebb barátság fűzte őket
össze. Kiderült ugyanis, hogy az egyik Jeremiás kis-
asszonynak van egy barátnője, aki ugyanabba az
iskolába járt, amelyben a Habakuk működött. Ez a
gondviselésszerű találkozás nem maradhatott hatás-
talan. A három Jeremiás-hölgy hűségesen osztozkodik
az enyéimmal pihenőóráim megrövidítésének fel-
adatán. Nem mintha ezek a Jeremiások is tulsokat
beszelnének. De ámulatba ejtő ügyességgel tudják a
Habakuk csevegő kedvét még élénkebbé fokozni. És
közbe oly buzgón vihognak, mintha fizetnék őket
ezért.

Ha az időjárás nagy ritkán megengedi, hat szék-
ben kiállítási tárgyakkal helyezkedünk el villánk-
nak a forgalmas országutra szolgáló façade-ja elé; az em-
berek ilyenkor megállnak az uton, hogy ámulva legel-
tessék rajtunk szemöket.

Bár egyáltalán nem vagyok oly vak, hogy észre
ne venném, sok hölgyem miatt mennyire irigykedniék
rám a diákok, mégis jobb szeretem az esős napokat,

amikor kiváltságos szerencsémrel a szalónban rejtőz-
ködhetem.

Idebenn igazán isteni az állapotom. Körülöttem
szoknyasuhogás és diskantban csendülő csicsérgés. Az
emeletről pedig lehangzik cselédlánykánk pajzán ka-
czagása. Hát kell-e szebb idill?

Hogy miről beszélgetünk? Mindenről, ami falun
üdülő, felvilágosult dán hölgyeket csak érdekelhet.
Irodalomról és lóversenyéről, divatról és eljegyzési
hírekről. És az országutnak sem lehet olyan eseménye,
amit mi meg ne vitatnánk. Egyáltalán nem vagyunk
mindig egy véleményen, de hiszen éppen a vélemé-
nyek mérközése az, ami, Habakuk kisasszony kijelen-
tése szerint, oly kellemesen izgató. Buzgó vitázás köz-
ben pedig a hölgyek egest eszegetnek és az egesthét
keresetlen bájjal, egyszerűen a fehér kis markukba
köpik.

Pont kilenczkor Jeremiás urasszony a leányaival
hazavonul, meglehetősen elbágyadván a nagy élvez-
zettől. A nap örömeit azonban mi még nem meritet-
tük ki ekkor. Habakuk kisasszony kedvéért még há-
rom whist-játszma következik lefekvés előtt. Mialatt
az elsőt játszszuk, Habakuk kisasszony ajkáról még
teljes erejében buzog a szóáradat. A második játszma
folyamán már észrevehetőleg gyöngül. S mire a har-
madikra kerül a sor, azt már csak Mária Julianna meg
én játszszuk, ő már alig ismeri a kártyákat. Elnyer-
hetnök ilyenkor összes, keservesen megtakarított fillé-
reit. Meg is koppasztom néha kegyetlenül.

Nyaralásunk legszebb napja különben mult vasár-
nap zajlott le, amikor a jó Isten a dán mezőgazdasá-
got igazán bőséges nyári esővel áldotta meg.

Hölgytársaságomat kirándulásra vittem aznap. Meg-
hívtam volt egyik barátomat is, hogy a szórakozva szó-
rakoztatás örömeit megoszszam vele, de jóhiszemű
meghívásomat azzal a nagyképű kijelentéssel köszönte
meg, hogy ő bizony robotra nem vállalkozik.

Reggel kilencz óra táján csupa világos ruhában
és mivel némi permeteg eső szemerkezt, a szomszédok
nem éppen alaptalan részvétének kíséretében indul-
tunk. Jobbfelől pirosruhás, balfelől kékruhás kislány
tipegett mellettem. Künn ebédeltünk a szabadban,
valami nyaralóhelyen, a mienktől jó pár mértföld-
nyire. A két helység egyébként miben sem különbözött.

Mikor aztán tizenkét óra múltán hazatértünk,
olyan záporban, amelyet Dánia Noé apánk ideje óta
nem látott, elégedetten tapasztaltam, hogy Habakuk
kisasszony még csak egy árva hangot sem ejt. S a
pirosruhás kislányt a kékruhás kislánytól lehetetlen
volt megkülönböztetni.

Emlékezetesen szép, talán legszebb napja volt ez
életemnek. Holnapra várjuk anyósomat. — A háló-
zugomat fogja elfoglalni. En] korcsmába költözöm,
ahol bizonyára holmi kis ingyenlakókkal kell majd
megosztanom szállásomat.

VII.

Utolsó sóhajlás.

Augusztus.

Mikor mosolygó kikelet idején a Strandfri-villát
az agg Spraeckelsennétől és valamivel fiatalabb lányá-
tól kibéreltem volt, megvallom, némi aggodalmat kel-
tett bennem ez a régies épület.

— Kissé mintha korhadt volna már — jegyeztem
meg bártortalanul.

— Mit mondott? — kérdezte a süket agg hölgy.

— Az ur a villánkat regényesen szépnek találja,

csak attól fél, hogy az épület nem eléggé szilárd — üvöltötte anyjának fülébe a kisasszony.

— Nem eléggé szilárd! Hallott már ilyet valaki? Az egész környéken nincs pompásabb ház ennél! Nem afféle modern tákolmány ez, amilyeneket manapság építenek.

— Persze, hogy persze. De bocsánatot kérek, új palló mégis csak jó volna már ide. Ugy veszem észre, ez már nagyon inog minden lépés alatt — harsogtam bele Spraekksenné füle kagylójába, mint ahogy ködkürtbe ordítanak a hajóskapitányok.

— Új palló, uram? — A mi házukba új palló dehogy is kell még. Ezt csak a nagy szárazság lazította meg. A deszkák összeszáradnak időnként.

— Jó, jó, de ott a falon azok a nyirkos foltok nedvességre vallanak. Nem bizonyul-e majd aztán tulnedvesnek a lakás?

Spraekksenné csak úgy rázkódott nevéttében. Leányának s nekem hamarosan meg kellett őt fogunk, hogy el ne dőljön.

— No de ilyet! No de ilyet! — hajtogatta fül-dokolva, annyira kacagtatták dőre kérdéseim. — Hát csak nem gondolja az ur, hogy a fal nyáron is olyan lesz, amilyen most, oly szigorú tél után és oly esős tavaszi időben. Várjon csak, mire beköszönt a nyár! A mi villánkban nem szoktak kalucsnis lábbal járni.

— — — Én hát kibéreltem a villát és nagy jámborul előre fizettem ki a szemtelenül óriási bért. Most már második hónapja, hogy itt lakunk. És most már jól ismerjük a Spraekksenné villáját; tudjuk már, milyen szélcsöndben és milyen vihar idején. Most már alaposan otthon vagyunk benne.

Mondhatom, a legcsodálatosabb tákolmány ez nemcsak az egész környéken, ahogy Spraekksenné mondta volt, hanem a dán királyság egész területén.

Lassanként, tanulságos tapasztalatok nagy során jutottunk e meggyőződésre.

Az első meglepetés mindjárt beköltözésünk után való héten ért, amikor is cselédeink egy reggel megbotránkozottan jelentették, hogy ágyaikba valóságos özönvíz zudult.

Tüstént értesítettem a kellemetlenségről Spraekksenné asszonyt, aki irodalmi műveltségű leánya révén a következő parfümös levélkével intézte el az ügyet:

»Tisztelt . . . ur. Ha sejtette volna, hogy tulzott panaszával szegény, beteg, agg édesanyámat mily rendkívüli izgalomba ejti, tudom, sokkal műveltebb uriember, semhogy oly kiméletlenségre ragadtassa magát. Amennyiben cselédjeinek ágyába egy-két szem esővíz csakugyan be is csöpögött, nem hihetem, hogy e becsöpögés oly kellemetlenül érintette őket, hiszen maguk mesélték a mi cselédünknek, hogy jót mulattak rajta. Azonkívül kérem, méltóztassék meggondolni, hogy az első esőről van szó és hogy a nedvesség a testeket, különösen a fafélét meg szokta duzzasztani, minek következtén a rések megszűnnek. Remélve, hogy mint előbbi bérlőink, önök is jól fogják magukat érezni villánkban, édesanyám és én szívből kívánunk kellemes nyaralást.

Teljes tisztelettel

Spraekksellen Flóra.»

De amugy istenigazában a Strandfri-villa kellemességeit csak amaz özönvíz idején ismertük meg, amely július hónapjában szakadt ránk.

Szobaleányunk egy napon, amikor a szalónbéli szőnyeget fölszedte, hogy porolni vigye, ujjongó öröm-

kiáltozásra fakadt. Berohantunk a szalónba, ahol a játszi gyermek pajzánul futkározott valami gyep-részlet körül, amely a padló réseiből üdén sarjadt elő.

Abbeli aggodalmunk, hogy a gyep esetleg elhervad majd, alaptalannak bizonyult. Másnap ugyanis Habakuk kisasszonynak emeleti szobáját elöntötte az esővíz s a mennyezeten keresztül üdítő permeteg szemerkélt alá szalónunk fűszálaira.

Ugyanakkoriban történt, hogy egy málnabokor, megunván a nedves hidegben való küntartózkodás viszontagságait, a fal résén keresztül ebédlőnkbe dugta be egyik hajtását, amely most már gyümölcsözök is és ingyen csemegével szolgál nekünk.

No aztán a minapi felhőszakadás!

Addig még csak védekezhettünk valahogy, esernyőket feszítvén ki ágyaink fölé, amikor lefeküdtünk.

Mária Julianna és én, nemkülönb cselédeink is, szabaduszók vagyunk; Habakuk kisasszonynak pedig mentőövet vettem. Most azonban válságossá fajult a helyzet, mert padlás és mennyezetek ebben az itélet-időben immár beszakadással fenyegettek.

Némileg ingerült hangulatban és viaszos vászonba öltözötten átusztam tehát pár györs mozdulattal a tömören épült szomszéd villába, ahol Spraekksenné szárazon ült és nyugodtan kötögetett. Barátságos fejbiccentéssel üdvözölt s fölkért, hogy cipőmet gondosan töröljem meg, mert nedves talpak nyoma nagyon csunya a padlón.

Minden finom szalónhangot mellőzve ezuttal, a legczifrabb szitkok és káromkodások alkalmazására szántam rá magamat, amelyekkel az emberi természet csak rendelkezik. És kijelentettem, hogy amennyiben Spraekksenné urasszony a bérbeadott villaroncsát huszonnégy órán belül annak rendje s módja szerint meg nem foltoztatja, ügyvédek, bíróságot, ördögöt, poklot, mindent a nyakára uszítok.

Mikor aztán úgy vettem észre, hogy elegendőképpen ráijesztettem már, visszausztam árvizsujtotta családtagjaimhoz, akik illő ovációban részesítettek.

Bátor föllépésemnek meg is volt a foganatja.

Már másnap asztalosmester tette nálunk tiszteletét.

Vigyorogva szemlélte meg a házat s kijelentette, hogy csakugyan nem csoda, ha az eső beesik. A tető több helyütt lyukas, akkora lyukak vannak rajta, hogy egy dragonyos is benyargalhatna rajtuk. Ő, asztalos léte, nem segíthet a bajon. Ácsot, zsindelevezőket kell hivatni.

Elmult pár nap. Végre megjelent a zsindelevező. Csak úgy tüzelt az italtól s rendkívül jókedvű volt.

— Lukás a tető? — mondta. — Hásszen lehet, van rajta egy pár luk. De csak annyi, amennyi ippeg nem sok. Ne féljen, naccságos ur, azért a tetőért még jótállok én. Mert hogy magam csináltam ám azt, személtelen, valamikor, amikor még zsindelevező voltam. Most, tetszik látni, jómagam is magánzó vagyok, nem dolgozom, csak a feleségem jár néha munkába. Tiszteltetem a Spraekksenné naccságát, a naccságos ur megmondhatja neki . . .

Tegnapelőtt valami kőműves jelentkezett. Nagy kíváncsian nézegette a villát. Kívül-belül megvizsgálván mindent, végre így szólt: No hát persze, hogy reparálni kell ezt a kunyhót. De azt csak úgy lehetne, hogy az ember lebontja az egészet, a fáját tüzre veti és aztán új házat épít a helyibe.

Spraekksellen kisasszonytól tegnap megint kaptam illatos levélkét:

»Most már beláthatja, uram, hogy édesanyám mindent elkövetett, ami emberileg csak lehetséges, hogy önt s becses családját meg-

oltalmazza az időjárás ama rendkívüli irgalmatlanságai ellen, amikkel az idejé nyár sújtja a nyaraló közönséget. Kiküldött mesterembereinktől megtudhatta, hogy a Strandfri-villa oly szolid és kellemes nyári lakás, amelyennél különbet normális klimatikus viszonyok idején méltányos és humánus érzülettel kívánni sem lehet. Sajnos, sem én, sem édesanyám nem parancsolhatunk, magasabb hatalom parancsol szélnek és viharnek. Bár engedné meg, hogy a nyár hátralevő része immár száraz legyen. Szívvel kívánja ezt

tisztelőjük

Spraakkelsen Flóra.»

Ügyvédem, akivel utóbb ez ügyben tanácskoztam, ezzel a megnyugtató kijelentéssel bocsátott el:

— De hát hogy is lehet valaki oly idióta, hogy előre szurja le az egész bérösszeget!

Egyetlen vigaszom, hogy a Strandfri-villa közkedveltségnek örvendő bucsujárárhelye a környék lakóinak. Nagyon sokan zárándokolnak ki hozzánk, hogy a lyukas tetőt, a gyepes szalont és az ebédlőnkben gyümölcsöző málnabokrot megcsodálják. Különösen a málna az, ami osztatlan tetszésben részesül.

(Vége.)

Saison.

Razzia k.

— nov. 4.

ADÓFIZETŐ POLGÁR: Nagyszerű embernek tartom a mi polgármesterünket! Ő az überpolgármester, aki minden pórusában átívódott humanitással és kulturával, amely aztán kisugárzik belőle, mint uránérczből a rádium.

MÁSİK ADÓFIZETŐ: Hová sugárzik?

ELSŐ: Hová? A város polgárai felé, az intézményekbe, a közjó alkotásaiba.

MÁSODIK: Például?

ELSŐ: Például a razzia k... Talán emlékszik azokra az éjszakai kirándulásokra, melyeket polgármesterünk a szegények házaiba tett, hogy meggyőződjék arról, vajjon...

MÁSODIK: ... Vajjon csakugyan szegények-e. És meggyőződött?

ELSŐ: Meg! Jött, látott és meggyőződött. Képzelve, mily önfeláldozás! Éjnek idején beült az autójába és meggyőződött.

MÁSODIK: Hogy örülhettek a szegény emberek! Lefeküdtek este tíz órakor; aludtak volna reggel hat óráig, hogy kipihenve fáradalmaikat, tovább robotolhassanak. De éjfél után jött a polgármester és felébresztette őket.

ELSŐ: Nagyszerű ember!

MÁSODIK: Vajjon mit mondhatott nekik? Hogyan köszönt be a szobába? Azt mondta: jó estét?

ELSŐ: Nem! Hisz nem volt este.

MÁSODIK: Azt mondta: jó reggelt?

ELSŐ: Nem! Hisz nem volt reggel.

MÁSODIK: Talán azt mondta: jó éjszakát?

ELSŐ: Dehogy! Azt csak távozásakor mondhatta.

MÁSODIK: Azt mondta: jó napot?

ELSŐ: Nem! Nem volt nappal.

MÁSODIK: Hát mit mondott?

ELSŐ: Azt mondta: eljöttem megnézni a nyomorotokat. Teljes meztelenségben akarom látni a nyomort.

MÁSODIK: Pikáns ember.

ELSŐ: Meg akarok győződni róla, — folytatta — hogy csakugyan egy szobában alszanak-e nők és férfiak!

MÁSODIK: Pikáns ember.

ELSŐ: Azért jöttem éjjel, — folytatta...

MÁSODIK: Pikáns ember.

ELSŐ: ... mert nappal nem feltűnő a nyomor.

MÁSODIK: És mit feleltek a lakók?

ELSŐ: Ki ezt, ki azt. Voltak hálátlan lelkek, akik azt mondták: »Ilyenkor minden jóra való lélek aludni szokott. Hagyjon aludni bennünket.« — És másik arcukkal feküdtek vissza a párnára.

MÁSODIK: Arczátlanság!

ELSŐ: Volt olyan, aki így szólt: »Maga kis hamis! Tudom mit akar. Be akar költöztetni a városi lakásba. De én nem megyek, mert nem akarok főbérlő lenni; csak al. Ön se főpolgármester...« Mások így szóltak: »Jöjjön reggel!« Volt, aki pénzt kért.

MÁSODIK: Adott?

ELSŐ: Nem adott. Nem elég szép, hogy meggyőződött a szegénységükről?

MÁSODIK: Tudja, én azt a véleményt merem megkoczkáztatni, hogy senki sem veszi szívesen, ha mások meggyőződést keresnek a nyomorokról. Például mit mondana ön, ha önnél razzia k tartanának.

ELSŐ: Nálam? Hisz én adófizető polgár vagyok!

MÁSODIK: Annál rosszabb önre nézve. Annál nagyobb a nyomora. Hisz mindenki tudja, milyen szerencsétlen koldus ember maga! Igaz, hogy a felesége asztragan bundát hord és struccz tollas kalapot, de a gond verejtéke már a bőrt is lemarta az arczáról, — már tudniillik a magáéról...

ELSŐ: Nos! Mi köze ennek a razzia khoz?

MÁSODIK: Tegyük fel, hogy a polgármester és kísérete egy éjszaka betoppanna a lakásába.

ELSŐ: Nos és mit csinálna?

MÁSODIK: Cerclét tartana és látni akarná a nyomorukat teljes meztelenségében. Példának okáért így szólna önhöz: »Hallom, hogy fünek-fának tartozik.« A feleségének: »Nagysád, ön nem fizette ki a márcziusi fűszer számlát.« A gyerekeknek: »Mutassátok a lyukas czipő-töket!« Mit mondana ön akkor?

ELSŐ: Tiltakoznék.

MÁSODIK: No hallja! Egy ember ellen, akiből úgy sugárzik ki a kultúra, mint a rádium az uránérczből?

ELSŐ: Mi az az uránércz?

MÁSODIK: Ön mondta az imént! Amiből a kultúra kisugárzik. De menjünk tovább! Mit szólna ön, ha egy szép napon éjjel jönne haza és egy huszár főhadnagyot találna a lakásában? ... Na, mit mondana? ...

ELSŐ (*gondolkozik*): Nem mondanám: jó reggelt.

Mert akkor nincs reggel. Nem mondanám: jó estét, mert már éjszaka van. Nem mondanám: jó éjszakát...

MÁSODIK: Miért?

ELSŐ: Mert azt csak a távozásnál mondanám.

MÁSODIK: A főhadnagynak?

ELSŐ: A főhadnagynak pláne... Csak nem fogok kikezdeni egy főhadnaggyal, aki razziát tart nálam.

MÁSODIK: Pikáns ember.

ELSŐ: Én azt hiszem, nem mondanék neki semmit.

MÁSODIK: Pikáns ember.

ELSŐ: Ki? Én?

MÁSODIK: Dehogy. A főhadnagy.

ELSŐ: Magának mindenki pikáns. És azonkívül, mi köze egy főhadnagynak a razziához?

MÁSODIK: Hát a polgármesternek mi köze hozzá?

ELSŐ: A polgármester jó lakást kínált a szegény embereknek.

MÁSODIK: Sugok magának valamit, de ne mondja senkinek! Az egész világ azt meséli, hogy a főhadnagy is csinos garcon-lakást ajánlott fel a feleségének. De ne mondja tovább!

ELSŐ: Legyen nyugodt! Számíthat diszkréziómra!

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

¶ Lechner Ödön. Aki ismerte Lechner Ödönt és életében csak egyszer is beszélhetett vele, az meg volt fogva az ő romantikus, meleg és finom rokonszenveségétől. Művésze volt már akkor az emberekkel való érintkezésnek, amikor talán eszében sem volt még, hogy képeket fessen. És művésze volt az életnek, melyet grandseigneur módon kezelt, fölényesen, kissé lenézőleg, de titkos szeretettel és nagy rajongással. Az anyag megboszulta magát a fölényes szerelmesen. A romantikus könnyen hívó barátkozása, állítólag a váltók, melyeket másoknak aláírt, végzetesek voltak ránézve. Nem volt nehéz vele elbánni. Egy nemzetségnek végsőkig kifinomodott, raffináltan kihegyezett idegrehdszerű hajtása volt. Testileg és lelkileg fajtermés, melyből több nem fakadhat már. Az utóbbi években képeket is festett, — amelyeket kevesen láttak, csak a mestere és környezete — tehetsége itt még nem bontakozhatott ki teljes egészében. Mert aki az életanyaggal kezdte a művészetet, nehéz annak azt hirtelen kiejteni kezéből, hogy vászonanyagon folytassa. De kétségtelen, hogy csak az idő rövidsége akadályozta meg abban, hogy valamikor mint nagytehetségű piktorról beszéljenek róla. Sajnos, nem volt többé ideje erre. Az elmúlt nyár végén látta őt e sorok írója először és utoljára. A fáradt ember facies hippocratica-ja volt az arca, belehelve a szomorúság barnássárga patinájával. Már akkor kivették volt művész kezéből az életet, mely nemes rabszolgaságából kiszabadulva, a szabadság brutális energiájával ütött végig egykori formálóján. Az élet gyorsan végez. Az ősz szomorúságát, melyet szegény Lechner Dönczi tán most érzett életében először, nem bírta ki fantáziája; elhervadt és lehullott.

— Elevenek és holtak. Az elmúlt halottak ünnepén, — nem a mindszeinti estén, de másnap, a valóságos halottak napján — délelőtt tizenegy órakor a köztemető-uti harmadik sirkertkapunál megállt egy szekér. Egy hurczolkodási szekér,

afféle nyomoruságos, amit csak egy rogyottdereku gebe tesz rangban különbbé az embervonszolta talyigáknál. Sok száz ilyen alkalmatosság cipelte az utcákon szerte a pesti nyomoruságot; de ez az egy mégis csak más volt, mint a többi. A tetejében, a sifonérből, teknőből, szemétládából rakott ingó boglya hegyében két koszoru csüngött, az egyik kék viola, a másik hófehér rózsá illatos bársonyával ékes, — eleven viola és eleven rózsá a piszkos matrácok és lyukas kondérok között! A kapu előtt a pesti fuvaros azt mondta: »hó rukk«, — a lovacska megállt, a rozoga rakomány nyikorgott, a deszkaülésről leszállt egy öreg asszony, a két koszorut a két karjára ölté és besietett a kapun. A rezesképű kocsis, a ziháló gebe, az égnek fordult csonka székek és ócska sublótok pedig vártak szép békén, amíg az anyóka a temető hátulján, az öreg, szegényi sirok sorában öt perczig imádkozik, öt perczig zokog, aztán fut vissza, vándorló öreg vaczakjához, a szekérülésre. Egyik szemében égnek még az emlékek és a könyvek, a másikkal azt vigyázza már, nem lazul-e a kötél a dunnák és batyuk körül, nem pottyán-e el az utfélen a csipővas vagy a konyhaseprő? Félre veletek kisértő árnyak, rég elhalt kis gyermeknek, kedves életársnak drága, halovány arczatultjai, az életharc közepette oly kevesen érnek rá arra, hogy bár addig is sirjanak és emlékezzenek, míg egy gyertyaszál elég! Vagy a szentek kalendáriuma, vagy a nyomoruság kalendáriuma van rosszul megcsinálva, hogy mikor a szegény embernek egy napja volna szeretetre, bánatra, emlékezésre, akkor is czipelkedni, batyuzni, vándorolni kell neki...

¶ A leány szive. A szegedi dráma olyan, mintha direkt az antialkoholisták megrendelésére készült volna. Mert annyi alkoholt, amennyit ebben a drámában fogyasztottak az emberek, csak azok isznak, akiket egy irány-dráma szerzője noszogat az ivásra, hogy a szesz hatását ad oculos demonstrálja a hőskön. Egy főhadnagy vendégségbe megy a bátyjához s mihelyt összeölelkeznek, nekiesnek az ivásnak. Jókora reggel berugnak, délben ugyanazt teszik s este nem is folytatják, mert délben abba sem hagyták. Bizonyos ebből, hogy a főhadnagynak, meg a postafőtisztnek jó gyomra van. Birják az alkoholt s nem undorodnak meg sem az italtól, sem egymástól. Ezen a jó gyomron mulik, hogy egymástól veszik át a szeretőt. A főhadnagyé volt az elsőség, aztán jött a postafőtiszt. S hogy a főhadnagy vendégségbe jött Szegedre, megszomjazott nemcsak a bátyja borára, de szeretőjére is. Aztán eldördül a revolver s a főhadnagy részegen és röhögve meséli az utcán, hogy megölt egy leányt, mert a szivét akarta eltalálni. Ez a katona-poézis. Szimbólumokban fejezi ki magát, akár egy Ibsen-dráma hőse. Néha a legsötétebb állatiasság így téved rá a legtisztább tudatosság vágányára. Egyetlen egyszer tudta magát szépen kifejezni s akkor is mámoros. Ha józan, csak a káromkodás és disznókodás frazeológiáját ismeri: szidja, gyötri a legénységet, de stilsura tesz szert, mihelyt berug a bortól vagy szerelemtől. Mégis csodás dolog az alkoholt és a nő szive.

— Virágzó vizek. Ezt is a holtak ünnepének pesti poézise teremtette, a gyászoló Dunát. Gyönyörű és misztikus jelenés, — nagy virágkoszorut vetnek a vízre, amelynek mélyében sok elfeledett, névtelen ravatal fölé szövődött hinár. Azt lehetne hinni, hogy valamely álmódzó költőnek vagy krisztusszivű emberbarátnak a szent gondolata volt, — de nem, — egy vidám asztaltársaság hangulatába villámlott bele ez ötlet, annak bizonyosságául, hogy csakugyan a borban vagyon — nemcsak az igazság, de a szépen látás, a művészi tűz és a gyengéd pietás is... Bár ez a koszoru úgy rémlik csak a nagy, elfutó vizen, mint egyetlen babérág egy elhagyott temető porában, mint egyetlen könyecsepp óriás harcmező fölött,

SZINHÁZ.

Egy test, egy lélek.

— A Magyar Színház bemutatója. —

hol ezrivel vérzik a legázolt élet. De ha egyszer mind, aki elveszett valakijét ebben a nagy sirban sejti, vetne egy koszort a sötéthabu hullámok fölé — és ha mind a sötétlő, vétkes asszonyi árnyak, akik valaha éjféle időn suhantak partszélre, hidra, hogy egy reszketeg, pihegő csomagocskát, egy pólyát, amelyben sulyos, titokörző kövek is fészkeltek a tollpihe között, beleejtsenek e néma és gyilkos dajkának ölébe, ha azok ilyenkor, halottak éjjelén újra odalopóznának a partszélre, hidra, virágot szórni a vízmélyi ravatalra, — ha mind eljőnnének, azok is, kik rég halottak már, azok is fölkelnének és a saját sirjuk rózsáit hoznák a piczike holtak, — ó be virágos lenne akkor a Duna hajnalra kelve! Egy uszó mező, egy tündéri patak, egy rózsatenger! Egy beláthatatlanul messzefutó gólgotai ösvény, melyen a gyötrelmek vérliliomai és a titkok fekete violái nyiladoznak végig...

— A bukott zsvány. Micsinai Mihály, a zsvány-ábrándok merész képzeletű hajdani hőse, olyanformán járt, mint azok a lelkes kis diáklégények, akik hevülő arcokkal és mámoros szemmel mesélik egymásnak: »én mérnök leszek, feltaláló, tudós, megkeresem az ichor-szigeteket, megteremtem a jövődök csodamasináit, repülök, szállok a lehetetlenség fellegein túl a legtitánibb sejtések birodalmába!« — »én leszek tengeri kalóz, orkánok muzsikájába üvöltöm bele a pokol dalát, fekete zászlóm és véres ökleim előtt erős fegyver, hős ember mind semmivé leszek, kincseknek aratója, kalmárok sarczolója, halászkok adóztatója és viharok hős fejedelme leszek az én nevem!« — »én törvényhozó leszek, lángoló elméjű, ujitó, merész, a legutolsó ember boldogulását is jézusi szeretettel szívembe záró, és új igazság, nagy jövődök, nemzetek ereje és milliók boldogsága épül az én hatalmamon és bölcseségemen«. — És aztán a felhők uralkodójából lesz a sár szolgája, tán éppen néptanító valamely tanyai iskolában, aki az isteni ózon helyett a bagariapára kortyait nyeli és finom gépezet aczélidegei helyett buta kis tökfekék agyatómjaiba próbál életet verni. A tengeri kalóz címeteket fog pingálni valamely irodazugban, sovány, görbe kézzel és köhögős tüdővel, és olyan halás lesz a napi egy forintjáért, hogy akár kezét csókolna valakinek érte. A törvényhozó bölcs pedig részletfizetéses remekírókat és lexikonokat kínál házról-házra, lyukas cipőben és rossz kabátban, sok emeletet jár majd és sok szidalmat tűr a keserves, tízperczentes provizióért. Szegény Micsinai Mihály is valami szárnyaló lázzal és kalózmámmorral csördített közéje egy hajdani reggelen a két postapáripának, hajrá, tele a szekerem kincscsel, enyim a világ, enyim Amerika, enyim a mennyország, zsványkirály vagyok, sikkasztó-fejedelem vagyok, leszek háziur, bankár, gyáros, ültetvényes és milliomos, utánam az özönvíz! Szegény Micsinai pedig ma, amikor keresztülverődött már börtönön, hatósági kitiltáson, vándorláson, nyavalyán, vészen, — egy beteg, rongyos, vakarózó koldus, akit az éhség-göröcsök deliriumában egy csatorna fenekén találtak meg a csendőrlégények. Iskolai olvasókönyvek azt az igazságot írják rá most Micsinai sorstáblájára: »így bünhődik a gonosz tolvaj!« Pedig hejh, ez csak az Ikarusok sorsa, akiknek végcredményében mindegy is talán, hogy a holdudvarból vagy a rablóremények szekérbakjáról csöppentek-e a csatornába...

Az anya szorgalmasan átnézi az újságot, hogy nem talál-e gyermekei számára valami újdonságot; meghozatja magának a különféle árjegyzékeket és azok alapján emezt vagy amazt megrendeli, nem felejt el azonban soha a legközelebbi Horgony-Kőépitőszekrény kiegészítését is megrendelni. Ez évek óta rendszeresen történik, mert tapasztalatból tudja, hogy a Horgony-Kőépitőszekrény kibővítése gyermekeinek legnagyobb öröme. Mi azért azt véljük, hogy minden szülőnek, akinek gyermekei egy valódi Horgony-Kőépitőszekrényt még nem bírnak, sürgősen azt tanácsolhatjuk, hogy Richter F. Ad. és Ta., kir. udv. és kamarai szállítóktól, Bécs, I., Operngasse 16., a legújabb kőépitőszekrény-árjegyzéket azonnal bekérjék. Ezen árjegyzékben bővebben találunk még a jó Richter-féle Imperator zenélőművekről és beszélőgépekről.

Azon belül, hogy valaki író, drámaíró lesz-e, vagy születik-e annak, készen van-e ez a képesség, mint a finom zenei hallás, vagy meg kell-e külön tanulni, mint a zongorázást, a Kóbor Tamás első darabjának ez a kérdés a szennázója. Mint az egyszerű ember, aki — amíg meg nem próbálta — nem tudta, hogy tud-e zongorázni, Kóbor is megpróbálta, tud-e darabot írni. Mindannyiunk számára fontos, bárhol is mondja, amit mond. De most mégis azt lestük, hogy az új fórum hogy fogja hordani a hangját... És mert az ő bősége amugy is messze túlhaladja egy darab teherképességét, a mi izgalmunk az volt, hogy akinek már amugy sem kellett felemelkedni hozzá, le tudott-e szállni a darabíráshoz. A magyar szinpadí szerzők egyesületének a legfrissebb tagja hosszú időre elbizakodottá tette ezzel a lépésével a csak szinpadí szerzőket. Még azokat is, akiknek sikereik voltak. Ekkora tisztesség régen érte őket. Egy vérbeli író, aki darabot is tud írni.

És most, hogy a kritikusaival — ő, aki maga a szinte felebbezhetetlen, merő ítélet — ezt a tréfát megcselekedte, annak a régi szeretetnek a révén, amely őt »A Hét«-hez fűzi, el fogja olvasni ezeket a sorokat is. A büszke kritikái piederstál erre a gondolatra egy pillanatra meginog a lábunk alatt. Mi szegény *náczikák* dehogy is merünk állítani valamit. Az ő szurós, mosolygó tekintetére minden skrupulusunk ijedten lekapja a fejét. Az ön darabja, Kóbor ur, igazán szép, nyugtalanítóan érdekes és a mi veszedelmünkre még hozzá kóbertamásian okos is. De betetőzve akkor volna a gyönyörűségünk, ha erről a darabról Ön írná a kritikát. Ez a csata méltó volna Önhöz, — az íróhoz és kritikushoz egyformán.

Mert ennek a darabnak egyik legleigázóbb ereje, hogy Kóbor Tamás is, mint Ibsen, nem felelni, hanem kérdezni jött. A nagy kérdések amugy sem arra valók, hogy megfeleljünk, hanem hogy elgondoljunk rajtuk. Csak a dilettánsok válaszolnak. A nagy gondolkodók csak kérdeznek.

Ez a darab a házasságról beszél. A nő felszabeditásáról, amely egyuttal a férfi bilincse. A házasság csak a nő számára nem hazugság, mert amíg a nő hordja, világra hozza és valamiképp talpára állítja a gyermeket, a férfi addig minden felvillanó női tekintetben már új anyát keres száz más gyermekének. A házasság a nő számára lehet szerelem, a férfinak csak barátság. A férfinak lehet a házasság otthon, de ami a konyhát illeti, időnként eheti a más főztjét is és megvetetheti néha máshol is az ágját. És amíg ezzel a kérelhetetlen felsőbb igazsággal az asszony, a hitves mindig csak a maga kosztjához és a maga ágyához akarja kötni a férjét, mindaddig a házasság hazugság. És a férfi részéről csak egy kibuvó van, — a család.

Orbák építőmester, aki ebben a kérdésben Schopenhauerre esküszik, csalja a feleségét, noha, a maga módján, szereti őt. A lelkét, az ő testi hűségét, a gyermekének anyját szereti, de a testét megcsalja és minden csalásáért felmentő ítéletet hoz maga előtt a férfi mivolta. És egyszerre eléje kerül egy másik nő, leány, menyasszony, tiszta, de nem tudatlan, az asszonynya válás gondolatának leányos megborzongásával és Orbák vére felkorbácsolódik arra a gondolatra, hogy ezt a megborzongást hogy válthatná az ő férfiasága egy pillanat alatt reszkető vágyakozássá. Egy véletlen pillanat, egy csók az egész. De ez az egy csók a leányt önmaga előtt Orbák asszonyává avatta, kigyul benne testének minden sejtelve, ez az a férfi, akinek a csókjától nem undorodnék és ennek az *egyvelten* csóknak a tüzevel a száján egyszerre egyértékű riválisa lesz annak a nőnek, aki tizen-

ZENE.

Erkel Ferencz.

»Nálunk a mult zenéje a jövő zenéjével dicsőül meg.«

Idézet Jókainak Erkel Ferenczet üdvözlő beszédéből (1888 decz. 16-án).

hét esztendő óta hitvese az ő urának. És eljön a maga balsejtelméi elől a szeretet gyávaságával a férjének közönyös hitegetése mögé megbuvó asszony elé, hogy ő is, mint Hilda a Solnes mesterben, elkérje az építőmesterét, aki ezzel az egy pillanattal egy egész életet ígért neki. Tizenhét esztendő hűségének és ennek az egy pillanatnak az összecsapása a dráma. És Kóbor Tamás megvesztegetően okos dialektikáján keresztül egyszerre átjárja a lelkünket egy megrázó sikoly, az asszonyé, akinek a hangja a mi fülünkben tulcseng a darabon, hogy a férfi, ha akar és ha tud, átléphet minden asszonyon, de egyen, a feleségén soha. Ez hatalmas dráma és amit Orbák építőmester a római katakombákról mond, hogy az önsanyargató, a világ színe előtti askétizmus, lenn, a pinczékben, annál jobban dühöngte ki magát, úgy érezzük mi is, hogy a nagyszerű okoskodások fölé hirtelen egy hatalmas drámai sugár tör föl a mélyből és minden lenyűgöző dialektika ellenére ez az a sikoly, amin mi megrázkódunk. A darab itt olyan magaslatra emelkedik, hogy szédülve nézünk föl rá. A téma szomszédságánál fogva talán, de úgy érezzük, hogy a színpadiasság tekintetében is keztyütvet itt Kóbor Bataille-nek. Hogyha nem is szükséges, hogy a darabíró egyuttal író is legyen, de azért lehet író is valaki, hogy darabot írjon.

És Kóbor Tamás tudja, hogy nem kell kikergetni a kufárokat ezekből a templomokból. És kitűnően tudja azt is, hogy aki mindig arannyal fizet, nem okvetlen gavallér, lehet, hogy csak — pali. Ha valaki, ő tudja csak igazán, hogy honnan és hogy kiknek beszél. De az ő fémkeverése mégis más. És hiába minden darabírói ravaszság. A Kóbor Tamás darabja egy-egy jelenetének tüzeiben egyszerre kiolvad minden ólom, és ami megkápráztat, bárhogy fénylik is, mégis színarany.

Előadásról, közönségről legközelebb.

Czövek.

A Rubikon. (*Vigszínház.*) Abból a kellemetlen pikantériából, hogy nőnk önagysága öt hónappal az esküvő után is csak elérhetetlen ideálunk: egész jó bohózatot lehetett volna írni, furdokadás, súlyesztős, hálósobás vaudeville-t. De a fiatal Bourdet komolyan és meglepő józansággal bonczolja három felvonásra ezt a fiziológiai csodát. Nem áll meg egy gamin illetlenségével az alkóv küszöbén, ahonnan tíz év óta szakadatlanul hurczolják ki a bohózatírók a hálóingés embereket. Nem, egy orvos felsőbbségével kezeli a hálósoba modern rejtélyeit, a humora nem paplanhumor és lepedőszatira, hanem ártatlan és romantikus, mint egy fehér angol vigjátéké. A fiatal menyecske nem akarja, nem meri átlépni a Rubikont, — de nincs kedvünk ezen pajkosan elmosolyodni, mert a Bourdet keze alatt egy bánatos családi szerencsétlenség lesz belőle. Különös, talán lipótvárosi romantika érzik, lányhervadás szomorú parfümjé és a férj diadala is egy kissé gyászos ebben a hangulatban. Ha csak egy csöppet másról volna szó, már el lehet vinni a lányokat a Vigszínházba, — azaz, mindenesetre el kell vinni, nehogy úgy járjanak, mint Harmat Hedvig. Ez a darab tudniillik direkt leányoknak való és ha mi férfiak sokszor vergődünk a támlásszékünkben egy Ibsen-estén s elfelejtjük, hogy szórakozni jöttünk: kell, hogy egyszer a fiatal lányok is találva érezzék magukat a színházban. Szegénykéék — tanítja Bourdet — romlatlanabbak, mint valaha, csak a firtról és következményeiről vannak felvilágosítva és azt hiszik, hogy a cotillon hozza a gyerekeket. Ha a 606-ról szó esik a társaságban vagy a gólyáról, elmosolyodnak ugyan, de nem tudják, miért és a Magyar Színház egyik távalyi sikere sem győzte meg őket arról, hogy a férjük jogosan dörömböl az ajtajukon. Ez a Bourdet morálja, — s az egész darab olyan intim hangulatu, hogy az udvarias néző egy-egy családiasabb helynél fel szeretne állni: Nem, most már indiszkréczió volna, ha tovább maradnék. Utóvégre mégsem vagyok a házi orvosuk.

Sz. L.

Gimnázista koromban szigorú és kiméretlen sorokat írtam naplómbe Erkel Ferenczről. A történelmi értékek iránt sohsem viseltetem a kellő tisztelettel és hogy Erkel zenéjét mint eleven értéket élvezzem, ebben több körülmény akadályozott meg. Stilusa emlékeztetett a régen divatos és vidéken még ma is kedvelt magyar ábrándokra, amelyek magyar fajisága nem annyira művészet, mint inkább hazafiság, üres és nagyhangú, kiczifrázott és semmitmondó frázisokba öntött hazafiság, komponálási módjának sajátosságai pedig az akkor előttem nem kevésbé ellen-szenves fiatal Verdit juttatták az eszembe. Akkoriban Wagnernek a zenedrámáról szóló írásai ragadtak magukkal és csak mély megvetéssel tudtam gondolni az Erkel-operák szánalmasan ügyefogyott librettóira és a negyvenes évek czikornyás, ma már kómius operai librettó-stilusára. E kívül az ifjú olaszok szerelmes melódiai narkotizáltak és Erkel zenéjében kevés, tipikusan magyar, kifsantázias és közönséges erotika van.

Erkel alakja akkor lett előttem nagyon rokonszenves, amikor egyszer nagyapám könyvtárában a magyar kultúra különböző dokumentumaira bukkantam. Kezembe került egy színlap, amely szerint Erkel Ferencz javára és Pecz ur vendéjátékával, szombaton, január 27-én, bérletszűnésben előadják a Hunyady László című eredeti nagy operát, amelynek szövegét Egressy Béni írta, zenéjét pedig a jutalmazandó. A színlapon ott volt, hogy Pecz ur a pozsonyi színháztól mint vendég a cziinszerepben lesz szerencsés fellépni és hogy a nagyérdemű közönség kegyébe mély tisztelettel ajánlja magát Erkel Ferencz. Továbbá, hogy a színház fűtve leend és hogy szabadjegyek egyáltalán nem használhatók. Kezembe került továbbá a »Zenészeti Lapok« egy évfolyama, amelyben a hálátlanul elfelejtett Mosonyi Mihály ekként nyilatkozik Erkel Ferencz operájáról, a »Bánk bán«-ról: »Ha képletben szabad beszélni, úgy »Bánk bán« hasonló egy nagybecsű gyűrűhöz, melyben az 1-ső és 3-ik felvonás nagyértékű drágaköveket képeznek ugyan, de azért csak Jupiter holdjaihoz hasonlók, melyek a 2-ik felvonás — mint valódi Kuhinor (világosság hegye) — körül forognak«. E magyar kulturadokumentumok láttára föltárult előttem a régi Pest, a Kárpáthy Zoltán és a magyar nábob Pöstje és egyszeribe kedves lett számomra a Nemzeti Színház lelkes és tehetséges karnagya: egy magyar zeneszerző a negyvenes évekből. Eszembe jutott, hogy 1844-ben a Hunyady László bemutató előadásán kívül, mint a kortársak feljegyzése bizonyítja, egyéb kulturesemények is történtek az ifjú magyar fővárosban. Eszembe jutott, hogy Kossuth Lajos ekkor alapítja meg a Védegyletet, a század első felének Tulipán-egyesületét, hogy ez évben jelenik meg Pesten Elssler Fanny, ajándékozva a Nemzeti Muzey-nak képtárát Eszterházy Pál és Pyrker, az egri érsek, ekkor bocsájt ki előfizetési fölhívást műveinek összegyűjtött kiadására Rózsavölgyi Márk, a világhíres magyar hegedüvirtuóz és jelenik meg a pesti Nemzeti Körben az első magyaryelvű étlap, mely határtalan lelkesedést ébreszt. E milióban nagyon kedves lett Erkel zenéje, amelyről megérttem, hogy nem lehetett más, mint amilyen és amely így magával hozza a magyar művészet második, gyönyörű lelkesedéssel és fiatalással teljes tavaszának illatát. Szerettem Erkelét és nem sok kellett ahhoz, hogy érdeme szerint becsüljem.

Akkor lett nagy Erkel iránt való tiszteletem, amikor a magyar zene dokumentumaival kezdtem foglalkozni. Bámulattal láttam, hogy Erkelben »a nemzeti őserő és ösztön valósággal pótolta a tudományt«, azt az öntudatos-ságot, amelyre a zeneszerzőnek szüksége van, ha egy faj népi zenéjének stílusában akar komponálni. Csodálatos ős-ösztön vitte Erkel arra, hogy megérezze a magyar faji zene sajátosságait, még mielőtt azokat a zenetudomány megállapította volna. Ez annál nehezebb volt, mert a magyar zene a század elején tényleg azonos volt a cigány-muzsikával és a cigányok czifrázó előadási modorán kívül évszázadokon át idegen: török, román, tót, német, sőt francia elemek is hozzájárultak ahhoz, hogy a faji karaktert elhomályosítsák. Erkel helyesen ismerte fel a magyar stílus leginkább szembevetendő sajátosságait: a magyaros zenei előadást jellemző portamentót, a magyar hangsort, a choriambust és a páros ütemnemek kedvelését (ezek gyakran fordulnak elő Erkel zenéjében, de nem mindig!), a magyaros ékítőműveket, a dur és moll között való ingadozást, bizonyos harmóniakat és különös disszonanciákat, amelyek különösen a magyar paraszti muzsikában fordulnak elő gyakran, a magyaros formát (p. o. a furulyást a Bánk bánban és a hallgató nótáét a Hunyady László hattyudalában). A magyar zene teoretikusai (a sort Széffy Gusztáv nyitja meg) Erkel műveiből vonták le a magyar zene törvényeit. Előtte állott Erkel oeuvreje: az első magyar zeneszerző, aki szembe találja magát egy sajátos, minden más európai muzsikától élesen határolt faj zenéjével, amely mint nyers és rendezetlen anyag fekszik előtte; érzi, hogy ez anyagban elkövetkező nagy zenei kultúra csirája él, de öntudatos fejlesztéséhez nincs elég tudása; a rendezetlen anyagban csak egy vezet: erős és helyes magyar ösztöne. E hatalmas ösztön ragadja őt tovább élete utján, a magyar zenei kultúra utolsó céljai felé. Ösztönszerűen megéri, hogy a jövő nemzedékek élvezetei között első helyen az opera áll. Megéri a stílus egységének szükségét, megteremtí a magyar operai stílust. Erkel stílusa hasonlít a kor szépiróéhoz. Nyoma van benne a magyarságnak, helyenkint megüti fülünket egy-egy pompás, zamatos, tősgyökeres magyar kifejezés, szólásmód, a nyelv természetében rejlő mondat-szerkesztés vagy gondolatfűzés, de a stílus még bővelkedik gallizmusokban, germanizmusokban, kissé czifra, nem eléggé koncentrált és kifejező, mesterkélt, áradozó, de mégis magyar. Ösztöne vitte rá, hogy megalapozza a magyar zene kulturáját, amelynek minden intézménye: az operaház, a zeneakadémia, a dalosszövetség, a filharmóniai társaság az ő nevéhez fűződik. Ösztöne megérezte vele a korában még el nem ismert zenei hősként, magyar Davidsbündler volt ő, a XIX. század zenei forradalmának magyar hőse. Ő játszott először Chopint Magyarországon (az e-moll koncertet), mutatta be Liszt műveit és portálta Berlioz-t, akinek Rákóczi-indulóját is vezényelte amaz emlékezetes estén. Erkel közbenjárására hívták meg Wagner Richárdot Budapestre és adták elő, minden intrika meghiusításával, műveit. Erkel élete tragikusan végződött. Tulélt a maga korát. Az operát Richter, majd Mahler igazgatták és mindenki Wagnerre esküdött. Új emberek jöttek új időknek új dalaival; fiatalok és kegyetlenek. A nagy értékváltozások megdöntötték Erkel félszázados hitét, elhagyta a magatereztette művet. Meg akarta mutatni a világnak, így mondta, hogy Wagner-operát ő is tud írni. Hűtelen lett magyar stílusához és megkomponálta az István királyt. Sikertelenül. Az új emberek között egyedül állott Kárpáthy Zoltán kortársa, egyedül és idegenül. Munkájának: a magyar operastílus kiépítésének nem akadt folytatója, és az új magyar zene más alából indul ki. De Erkel jelentősége mégis nagy. Egy gyönyörű kor lelke él zenéjében, amely hátor és erős kezdetet jelent. Kezdetet, amelynek nem akadt folytatása.

F. Gy.

Művészet.

Hollósyék és Feiksék kiállítása. Hollósyék ezuttal heten vannak: Simon mester és tanítványai. Ujszerűen jelentkeznek; a mesterrel együtt, az iskolája is átalakult. Hollósy izigvéri impesszionistává lett, s az iskola is inkább az impessziót, mint a meggyőződést szolgálja. Csakhogy a mester a maga impesszióit fölülvizsgálta, átgyuratja nagy tudásával, míg az iskolában az impesszió gyönyörűsége a tudás megalapozásának utját állja. És az impesszionizmus kényelme is. Hollósy beleerőszakolta magát a szinességbe, s a szinesség minden technikai velejáráját vállalja. A folt az ő képeiben is mint hangulatforrás érvényesül. Pedig Hollósy a foltról is azt tartja, hogy a formának megszólaltatása. Valamikor másféle területi elemet boronált össze a forma éreztetésével: a fény és árnyék játékból támadt sejtelmességet. Maga is sejtelmessé mondott el nagy bizonyosságokat, tanítványai is misztikusap voltak naturalisták. És minden tanítványa legelőbb egy sejtelmessé rejtelmes arczképet festett. Ezek a képek az iskola dokumentumai voltak. Az iskolában ma is akad egy-egy ilyen tanulmányfej, csak hogy felolvadt a szinességben. *Kollerich* István ilyenféle tanulmányfejjel jelentkezett a kiállításban. — Hollósy nyolcz tájképe a bensőségés tájfestés és a nagyformájú látóképfestés művei. Impesszió és átgondoltság egymással alkudozva formálja e képek foltjait. Hollósy egy hegyi tájképet ábrázoló képe nagyszabású formaéreztetés. Az új képeknél megkapóbb, egyenesen izgalmas az ő »Rákóczi-induló«-ja. Nem tudom, nem újabb változata-e az ő régi, legendás képének. Megfestett Berlioz-átirat. Százerek mámorának megdöbentőn egyszerű ábrázolása. Néhány formátlan proletár-alakban egy egész nekiindult nép. Néhány ember mozgásában tömegek rohanása. Elmosódó formákban szinte szertelen ritmus. Széles foltokban vonalak izgalmas elevensége. Durva közönségességben nagyszerű monumentalitás. Ez a kép nemcsak a régi Hollósy hirdetője, hanem az egész Hollósy ígérete. Azé a művészé, aki a ráerőszakoltságon innen van. Vagy már túl van rajta. A Hollósy-tanítványok közt *Masurkovic*s Sándor a legérdekesebb. A minapi Hollósyhoz ő van legközelebb. Néhány *Nécsey* János festése nem Hollósy művészetéből fakadt. Sem a minapiból, sem a maiból. A korán meghalt festő, a müncheni juste-milieu művésze volt. *Toroczkai* Oszvald, *Holló* László, *Senyei* József, *Kollerich* István jófajta iskolai műveket állított ki. Képeik közül egy-két jellemzetes is van. Olyan, amely nem az iskolát, hanem a tanítványt jellemzi. *Zsanzs*ky Jenő mintha más iskolából való volna. Még sok iskolázásra van szüksége. Talán még a művészet elemi iskolájára is. A két *Feiks*, Jenő és Alfréd most sem tesz új vallomást. Érdekesen akarnak, izgatottan keresnek. Még nagyon keveset találtak meg abból, amit hajszolnak. Kár a két tehetséges ifjút elindulásuk és megérkezettükük dolgában megtéveszteni. Éppen nekünk, szélsőséges moderneknek, akik a forradalom jogát és szükségességét hirdetjük, nagyon is ügyet kell vetnünk az akarás és tudás összeegyeztetésére. Az impesszionizmus formagyilkos hajlama ellen meg kell védenünk a forma uralmát. Ebben a védelemben — az impesszionista festésnek felsőbbes tudással részt kell vennie. Ennek a tudásnak egyik megismerése az, hogy nem a festék, hanem a szín az impesszió nyilvánítója. Az anyagot le kell küzdeni, és le kell küzdeni a szinérték, a vonalhatalom dolgában keringő zavart. És le kell küzdeni a szertelátás és az egységes megrögzés dolgában támadt tévelygést. A két Feiks nem küzdötte le őket. Pedig egyenesen rátermettek erre a diadalra.

G. Ö.

A legelőkelőbb hölgyek kedvencz szépitőszere a Földes-féle Margit-crém, mert zsirtalan, ártalmatlan és rögtön szépit. Kapható minden gyógytárban.

IRODALOM.

A fehér páva.

— Herczeg Ferencz új regénye. —

A *fehér páva* szomorú és furcsa történet. A levegője nyomott és nehéz, a tónusa szürke, hősei mind kisvárosi emberek, csunyak, esetlenek, alighanem rosszak is, nemcsak korlátozottak. Közel állanak a karikatúrához a maguk lomposágával, önzésével, tyukeszével és mind, mind csak arra szolgálnak, hogy kiemeljék az egyetlenné, a legszebbnek, a hercegnőnek, Ábel Mariskának ragyogását. Mint a hajdani regényekben; mint azokban a regényekben, amelyeket Szabina néni és Etelka néni és a Fehér pávához címzett divatútlelet finom segédei olvastak. És maga ez az Ábel Mariska is olyan különös. Beleszeret a báróba, aki házas s akinek a felesége örült, mondjuk: élőhalott. De mivel ő tiszta lány, aki soha senkinek a szeretője nem lehet, kezét adja Toll Jenő mérnök és orsz. képviselő urnak, a Fekete Elefánt fiának. Az esküvő előtti napon mégis megszökik a szülei házból a báró automobilján; egyenesen a bűnös Pestre, a báró legénylakására. Itt aztán — a lakás füstös, dohányszagú, dohos és nem illatos, csábító és kényelmes angol butorral diszes — éjszaka a szőkevény párleül sakkozni. Miként Giacosa dramolettjében az apród a várkisasszonnyal. Hajnalig sakkoznak. A későbbi partiknál már az Ábel-czég üzletvezetője, Manlius is kibiczel. Mint kiváló sakkjátékos, leereszkedő érdeklődéssel nézi a laikus pár zavaros csatáját. Ő a megrémült apai házból jött az éjjeli vonattal a szépséges Mariska után és most kénytelen végigkibiczelni ezeknek a tudatlan s némileg tán izgatott fiataloknak a játékát. Szerencsére hajnalodik. Vége a játéknak, vége a szerelemnek. Mariskából mi lesz? kérdi az olvasó szives érdeklődéssel. Nem tudom. Feminista egyesületekben főszereplő, ami magában véve nem jó és nem rossz. Ez a regény befejezése, tehát nincs is befejezve.

És mégis van valami befejezett benne, valami tökéletes, amit nem adok a legmondosabban kiczirkalmazott meséért. Nem a milieu-t értem. A detail-rajz sohasem volt Herczeg Ferencz erőssége. És a kómikus küzdelem az elegáns, magára tartó, kényes és élehetlen Fehér Páva és a mocskos, kapzsi, élelmes Fekete Elefánt közt nem elég érdekes, nem is elég kiélezett. A kisvárosi alakok, a rigmusgyártó főkapitány, a kaczer polgármesterné, az örököseit tulélő agg özvegy, a papszakácsné, — ismerjük őket s nem kívánjuk megújítani ezt az ismeretséget, ha különös indíték nincs rá.

Hanem ez az Ábel Mariska, ez valaki. Az apja a rófi arisztokrataja (és ez sem a legutolsó dolog a világon), de az anyja Lihnovska volt, lengyel mágnás sarjadéka. Így hívták azt a csodaszép hercegnőt is, aki rajongó hive volt Beethoven geniejének s akinek a világ legnagyobb műsikása isteni szonátáit ajánlotta. A mi kis Lihnovska-sarjadékunk is imádja Beethoven-t és imádja Chopin-t és a nagy, igazi zenét, amelyből forró hullámok áradnak ki, hogy az agyba kergessék a vér hullámain. És szereti az egyéniséget, meri olvasni Nietzsche-t, de mer ki is ábrándulni belőle. Pompás, üde, illatos virág, egészséges és érzéki, minden romantikus hajlandóság nélkül. Megszökik a vőlegénye elől, mert a mérnökön és képviselőn érzi a fűszeresbolt pálinka- és hering-szagát. És megy a báróval, mert benne ziháló, finom orrczimpái választékos parfümököt sejdítenek. És megtántorodik az elbukástól, mert azt piszkosnak érzi. Ő ha még csak azt az egyet magyarázná meg a szerző, miért lesz éppen feministává? Avagy az a megújulás, a lélekben megtisztulás legdicsőségesebb útja?

De nem bánom a regény végét, mert az eleje érdekel s a derekán izgat. Valahol látta Herczeg Ferencz az életben

ezt az alakját és megrajzolta oly finoman, merészen, oly kecses vázlatossággal, mint egy pasztellt. Azt mondja a néphit, aki az Istent látta, az belehal. Ugy látom: aki az igazságot látta, az művészsé lesz. Vitatkozzanak rajta mások, hogy Herczeget modellje tette-e művészsé, vagy művész volta láttatta meg vele ezt a modellt. Ez oly mind-egy. A fontos az, hogy aki Ábel Mariska gyengéd, nemes, bájos, érzéki alakját megformálta, azon rajta van az igazi művész bélyege.

(Sn.)

Melódiák. Miért tiltakozik Jörgné Draskóczy Ilma szép verseskönyve előhangjában a *mámor*, a *pillangó gerjedelmek*, a *vér fákhájja* ellen? Nyilván attól tart, hogy őt is besorozzák Ámor vöröslógós, harcos, »kemény övedzős« amazonhadába. Pedig ettől igazán nincs mit félnie. Aki olvasni tud a sorokban, az olvasni tud a szivekben. Jörgné Draskóczy Ilma szive igazi költőszív, semmi sem idegenebb tőle, mint a hazugság. Fiatalság, szerelem, egészséges és termékeny érzékiség, gyengéd melanchólia, sóvárgás lüktet ebben a szívben, néha sötét látások lidércnyomása kinozza, néha elhalványult emlékek kísértik, megihletti az Írások Írása, elrövedez gazdag képzeletének egy-egy különösen bevezetett alakján. Csodálom benne a megérés eleven, megjelenítő erejét, a nagy kontrasztoknak minden póz nélkül is meggyőző szembeállítását (*Nagyanyó.*) és a nyelv bűvös-bájos, zenei csengését. Ezt pedig ne tessék kicsibe vonni, mert Jörgné Draskóczy Ilma költői dikciója új utakat jelöl. A régi jó idők poétái bilincsbe verték a nyelvet, hogy fogyatéknélkül való legyen a prozódiajuk. Nemcsak a néhai Baróti Szabó Dávid remekelt ebben, hanem még Arany János is el-eltevélyedett a tiszta jambus és csengő rim kedvéért az értelem megconszoktatásának tilosába. A mi merész költőasszonyunk föloldja a ritmust, édes álmodozásai közt feleli a kádenciát, de sorainak oly egyenletes, szabályos a lüktetése, mint a szív dobogása. S mint ahogy hevesedik és szaggatottá, szabálytalanná lesz a szívverés, ha nagy indulatok hajtják, úgy rohanak a ritmusok Jörgné soraiban, ha mégis erőt vesznek rajta a *pillangó gerjedelmek*. Fölszabadul a lira az iskolás regulák alól és a maga szuverén törvényeinek uralma alá hajtja lázas fejét. *Melódiák* támadnak, amelyek hosszan csengenek a figyelmes és fogékony olvasóban. Ez a költés elérte a célját, amelyet öntudatlanságában talán nem is keresett: megérezzük érzéseit és megnyitjuk előtte szívünk kapuját.

KÖZGAZDASÁG.

Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság tökéme-lése. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság igazgató-sági ülésében elhatározta, hogy részvénytőkéjét 1000 darab 2000 K névértékű új részvény kibocsátásával hat millióról nyolcz millió koronára felemeli. Az ezáltal befolyó árfolyam-különbözetek a díjtartalékok száz százalékra való felemelését teszik lehetővé, miáltal az eddigelé a nyereségből és célra ki-hasított külön dotációk megszűnnek és ezáltal a társaság abba a helyzetbe kerül, hogy ezen száz százalékos tartalékai-val egyedül áll az egész kontinensen és az évi nyereségnek jóformán teljességét osztaléokra fordíthatja. A régi, valamint az új részvényesek az eddiginél jóval nagyobb osztalékban fognak részesülni.

Első Leánykiképzési Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42.). Alapított 1863-ban. 1910 októ-ber havában 1.564,300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.361,300 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított össze-gek fejében 126,497 K 03 f fizetett ki. 1910 január 1-től október 31-ig bezárólag 18.711,300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 16.292,300 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított össze-gek fejében a folyó évben 1.240,146 K 63 f és az intézet fennállása óta 16.482,029 K 31 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb fel-tételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

• TÜZIFÁT •

Bun Gusztáv és Fia legszolidabb budapesti cégnél vásároljon. Telefonmegrendeléseket még aznap lebonyolítunk. IX., Soroksári-ut 37. :: Telefon 58-69.

TÖRLEY

TALISMAN · CASINO · RÉSERVÉ

A budai Szt. Lukácsfürdő „NAGY-SZÁLLODÁJÁBAN” és „THERMAL”-szállodájában szoba teljes ellátással naponként 10 K-tól feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára. Kénes iszapfürdők és iszapborogatások. — Fürdőismertetést díjmentesen küld a Szt. Lukácsfürdő részv.-társ.

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTALY -forrás

szénsavval telített ásványvíze. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

Minden nő szeret

hatalmának vagyis szépségének fenntartására áldozni és helyesen teszi, hiszen azért nő, hogy szép legyen. Az elcsufító vörös orr, szeptő, májfolt, mitesszer, pattanás, ráncok, foltok, minden arczisztatlanság és bőrhány eltávolítása kötelessége a nőnek, vétek volna rut arczal élni, ha van megbízható tökéletes szer, mely szépséget teremt. Általában a legjobban **KRIEGNER-féle szépségkészítményeket** és szeretik a

AKÁCZIA-KRÉM, mely 2—3 nap alatt minden szépséghiányt gyökeresen eltüntet, teljesen ártalmatlan, fehérit, üdít, simít és szépít. **Ára 2 korona.**

AKÁCZIA-SZAPPAN kellemes, tartós és üdítő. **Ára 1 korona.**

AKÁCZIA-PUDER védi a bőrt a nap és szél befolyása, valamint arczisztatlanságok ellen. **Ára 1 korona.** Aki ezeket a szereket használja, annak nem kell vénüléstől tartania, szépségének hatalmát megtartja a legmagasabb korig. Kaphatók az összes gyógyszertárakban. Postai szétküldés naponta.

KRIEGNER gyógyszertár
Budapest, Kalvin-tér. (Baross-u. 2.)

Az első világcégek zongorái:
Steinway and Sons

Blüthner, Förster

Schiedmayer és fiai

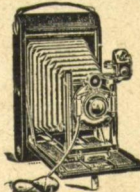
és más elsőrendű gyártmányok, kizárólag kaphatók egyedüli képviselőjünkél:

KOHN ALBERT

IV., Kossuth Lajos-u. I. (Ferencziek bazára.)

KODAK-gépek KODAK-lemezek KODAK-papírok

nem szorulnak reklámra.

:: Kaphatók minden szaküzletben és ::

KODAK-TÁRSASÁG

WIEN, I., GRABEN 29.

Divatos női kézimunkák, himzőanyagok, előrajzolt és kezdett kézimunkák. Különös speciálczikk. Gyöngyfűgönyök és vitragok. — Választékát szívesen küldünk.

Wieg festvérek BUDAPEST, V.,
Deák Ferencz-u. 16.

Olcsó ezüst-eladás

WIRTH JÁNOS ÉS FIAI

ezüst-áru gyári raktárában

Budapest, IV., Városház-utca 3—5.

Igen nagy raktár divatos és különleges kivitelű ezüst-neműekben. Ezüst evőeszközök 5 1/2 kr., gyertyatartók, girandolok, haltalak, tálcák 6 1/2 kr. grammonként a hivatalos fémjellel ellátott 13 próbás minőségben! Kávé- és teás-készletek, valamint egyéb dísz- és használati tárgyak a legolcsóbb áron nagy választékban.

::: VIDÉKI VEVŐINKNEK INGYEN MINTAKÖNYV. :::

Köhögés, rekedtség és hurut ellen nincs jobb a

RETHY-féle cukorkáknál!

• Vásárlásoknál azonban vigyázzunk és határozottan Rethy-fét kérjünk, mivel sok haszontalan utánzata van. •